

สอนภาษาไทย

ต้องเข้าใจสมองเด็ก

พรพิไล เลิศวิชา

เล่ม ๒
ช่วงชั้นที่ ๒ (ป.๔-ป.๖)

สอนภาษาไทย ต้องเข้าใจสมองเด็ก

ช่วงชั้นที่ ๒ (ป.๔-ป.๖)

พรพีไล เลิศวิชา

สสอ

ศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ภาษาและวัฒนธรรมอาเซียน

สงวนลิขสิทธิ์ © ๒๕๕๑

เล่ม ๓

สอนภาษาไทย ต้องเข้าใจสมองเด็ก เล่ม ๒

พรพีไล เลิศวิชา

พิมพ์ครั้งที่ ๑	กรกฎาคม ๒๕๕๑ จำนวนพิมพ์ ๕,๐๐๐ เล่ม
ราคา	๑๒๐ บาท
จำนวนหน้า	๘๒ หน้า
ข้อมูลลิขสิทธิ์	สอนภาษาไทย ต้องเข้าใจสมองเด็ก เล่ม ๒ สงวนลิขสิทธิ์ © ๒๕๕๑ สถาบันส่งเสริมอัจฉริยภาพและนวัตกรรมการเรียนรู้
ISBN	๙๗๘-๙๗๔-๒๓๖๐-๙๑-๗
บรรณาธิการ	นลินี ไสรณสุทธิ
ที่ปรึกษา	ดร.อรพินท์ สพอิชชัย ดร.ยุวดี คັນสนียรัตน์
ภาพปก-ภาพวาด	ตรีทิพย์ เมืองมูล วรกันต์ ตนบูรณ์ทรัพย์
ออกแบบรูปเล่ม	สุนันทา บุญยศรีสวัสดิ์
จัดพิมพ์และจัดจำหน่าย	สถาบันส่งเสริมอัจฉริยภาพและนวัตกรรมการเรียนรู้ (สสอน.)
พิมพ์ที่	บริษัท โรงพิมพ์ศาลาแดง จำกัด

สถาบันส่งเสริมอัจฉริยภาพและนวัตกรรมการเรียนรู้ (สสอน.)

Institute for Gifted and Innovative Learning (IGIL)

สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน)

สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี

เลขที่ ๑ อาคารคิวเฮ้าส์ ลุมพินี ชั้น ๑๖

ถนนสาทรใต้ แขวงทุ่งมหาเมฆ เขตสาทร กรุงเทพฯ ๑๐๑๒๐

โทรศัพท์ ๐๒-๖๖๖๒๙๙ โทรสาร ๐๒-๖๖๖๒๙๐๑ www.igil.or.th

คำนำสถาบัน

การพัฒนาเด็กและเยาวชนไทยให้สามารถเรียนรู้ได้อย่างเต็มศักยภาพของสมองในแต่ละช่วงวัย นับเป็นพันธกิจที่สำคัญประการหนึ่งของสถาบันส่งเสริมอัจฉริยภาพและนวัตกรรมการเรียนรู้ สถาบันฯ จึงได้นำแนวคิดการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับพัฒนาการของสมองแต่ละช่วงวัย (Brain-based Learning: BBL) มาใช้ในการออกแบบหลักสูตรและกระบวนการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียน โดยได้ดำเนินโครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิด BBL ในโรงเรียน ๑๒ โรง ซึ่งตั้งอยู่ในพื้นที่ ๔ ภาคของประเทศไทย

การพัฒนาระบบการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับพัฒนาการของสมองแต่ละช่วงวัย (BBL) ให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในโรงเรียนนั้น สถาบันฯ เน้นการพัฒนาองค์ประกอบที่สำคัญคือ การปรับเนื้อหาหลักสูตรและสื่อการเรียนรู้ การพัฒนาครูและกระบวนการจัดการเรียนรู้ การจัดสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ การปรับกระบวนการทัศน์ผู้บริหารและระบบบริหารจัดการโรงเรียน และการประสานให้เกิดการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชน องค์ประกอบต่างๆ เหล่านี้ มีส่วนสำคัญในการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน

หนังสือคู่มือครู “สอนภาษาไทย ต้องเข้าใจสมองเด็ก เล่ม ๑ และ ๒” เป็นสื่อประกอบการจัดการเรียนรู้ อีกชุดหนึ่ง ที่สถาบันส่งเสริมอัจฉริยภาพและนวัตกรรมการเรียนรู้ได้ผลิตขึ้น เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้และเอกสารอ้างอิงสำหรับครูผู้สอน โดยเฉพาะการนำเสนอแนวทางและกระบวนการจัดการเรียนรู้ภาษาไทยในรูปแบบใหม่ที่สอดคล้องกับกระบวนการทำงานของสมองของเด็กแต่ละวัย โดยเชื่อว่าจะมีส่วนทำให้เด็กเรียนรู้ได้เต็มตามศักยภาพสมองของแต่ละคนต่อไป

ขอขอบคุณอาจารย์พรพิไล เลิศวิชา ที่ได้เขียนหนังสือที่มีคุณค่าชุดนี้ สถาบันฯ เชื่อว่าจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อครูและผู้สนใจที่จะเปลี่ยนแปลงและพัฒนาวิธีการจัดการเรียนรู้ในประเทศไทยให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ดร.อรพินท์ สฟโซคชัย

ผู้อำนวยการสถาบันส่งเสริมอัจฉริยภาพและนวัตกรรมการเรียนรู้

กรกฎาคม ๒๕๕๑

คำนำพิชียน

การสอนภาษา ไม่ใช่เพียงการสอนวิชาหนึ่ง ภาษามีความสำคัญยิ่งกว่านั้น เพราะมันเป็นเครื่องมือที่เด็กใช้สำหรับสื่อสารสิ่งที่คิดอยู่ในสมองออกมาเป็นภาษา ให้ผู้อื่นรับรู้เป็นเรื่องเป็นราว ภาษาเป็นเครื่องมือที่จะถ่ายทอดสิ่งต่างๆ จากผู้ใหญ่ไปสู่เด็ก ถ้าเด็กรู้และเข้าใจภาษาดี เขาก็สามารถรับ “สาร” ที่เราถ่ายทอดให้ได้เต็มที่ ภาษาเป็นอะไรอีก? ภาษาเป็นเครื่องมือสำคัญที่เด็กจะใช้ในการเชื่อมโยงเรื่องราวต่างๆ รอบตัว ถ้าเด็กรู้จักคำว่า งาม ดี ชั่ว ร้าย ขว ซ้าย บน ล่าง ดำ ขาว ฯลฯ เขาก็สามารถจะมีคำไว้สรุปว่าสิ่งที่เขามองเห็น สิ่งที่เขากำลังคิดอยู่นั้น คืออะไรกันแน่ เมื่อเด็กพัฒนามากขึ้น เขาจะรู้จักว่า เหนือ ใต้ ประเทศ ทวีป โลก ฯลฯ ไม่ใช่สิ่งเดียวกัน และต่างกันตรงไหน

การสอนภาษา ก็คือ การสอนให้เด็กพัฒนาการคิดจากขั้นรูปธรรมขั้นสู่ขั้นนามธรรม เมื่อเด็กคิดเป็นนามธรรมได้ สมองของเขาก็ก้าวหน้าขึ้นมาก เพราะการเชื่อมโยงความคิดและจินตนาการจะขยายวงกว้างออกไป

การสอนภาษา ต้องเริ่มต้นที่ความสนใจของเด็ก ควรจะรู้ว่าสมองของเด็กเรียนรู้สิ่งต่างๆ ได้อย่างไร และเรียนรู้ได้อย่างมีคุณภาพโดยวิธีไหน การ “เท” ข้อมูลภาษาใส่ลงในสมองเด็กนั้น ไม่ได้ช่วยให้เด็กสนใจภาษาหรือเก่งขึ้นมา แม้เด็กจะทำแบบฝึกหัดได้ แต่ไม่ได้แปลว่าใช้ภาษาเป็น หรือใช้ประโยชน์จากภาษาได้จริงๆ

หนังสือคู่มือครูชุดนี้มี ๒ เล่ม เล่มที่ ๑ คือ สอนภาษาไทย ต้องเข้าใจสมองเด็ก เล่ม ๑ ช่วงชั้นที่ ๑ (ป.๑-ป.๓) เล่มที่ ๒ คือ สอนภาษาไทย ต้องเข้าใจสมองเด็ก เล่ม ๒ ช่วงชั้นที่ ๒ (ป.๔-ป.๖) หนังสือชุดนี้มีจุดประสงค์นำเสนอแนวทางการสอนภาษาที่สอดคล้องกับกระบวนการทำงานของสมองเด็ก ประสบการณ์ส่วนหนึ่งของหนังสือเล่มนี้มาจากการประมวลความสำเร็จ (best practices) ของครูผู้สอน ผู้ปกครอง และประสบการณ์จากประเทศต่างๆ รวมทั้งประสบการณ์ของผู้เขียนเอง

ขอขอบคุณสถาบันส่งเสริมอัจฉริยภาพและนวัตกรรมการเรียนรู้ ที่สนับสนุนให้จัดทำหนังสือคู่มือครูชุดนี้ขึ้นมา เพื่อประโยชน์ต่อคุณครู และผู้ปกครองสืบไป

พรพีไล เลิศวิชา

พฤษภาคม ๒๕๕๐

สอนภาษาไทย
ต้องเข้าใจสมองเด็ก

สารบัญ

บทที่ ๑ สมองเรียนรู้อาษาโดยวิธีไหน ๙

สมองเต็กวัยประถมปลาย	๙
ควมเร็วของกระแสประสาทในสมองเพิ่มขึ้น ๔-๕ เท้า	๙
แรงจูงใจและการสร้างควมหมายให้แกสมอง	๙
สมองเริ่มหาทางลัดของกระบวนการเรียนรู้อาษา	๑๑

บทที่ ๒ กระบวนการเรียนรู้อาษาก้าวสู่ขั้นใหม่ ๑๒

ประเมินเด็กก่อนทำการสอน	๑๓
ลักษณะของเด็กที่มีพัฒนาการควมพร้อมระดับหนึ่ง	๑๓
ลักษณะของเด็กที่มีพัฒนาการทางภาษาก้าวหน้ามาก	๑๔
กระบวนการพัฒนาภาษา	๑๕
แรงจูงใจในการอ่าน	๑๖
เด็กประถมปลายก็ยงต้องฝึกฝนการอ่านออกเสียง	๑๗
ปัจจัยสำคัญที่จะช่วยให้เด็กเป็นนักอ่าน	๑๘

บทที่ ๓ ยุทธศาสตร์การอ่าน ๑๙

ก่อนการอ่าน	๑๙
ระหว่างการอ่าน	๒๒
หลังการอ่าน	๒๓
การสอนอ่านบทร้อยกรอง	๒๔
กระบวนการพัฒนาทักษะการอ่านออกเสียงให้อ่านคล่อง	๒๕
ควมเข้าใจในเรื่องที่อ่าน	๒๖

บริบทของการอ่าน	๒๗
อ่านเดี่ยวและอ่านกับครอบครัวที่บ้าน	๒๗
ฟังครูอ่านในห้องเรียน	๒๘
อ่านกับครูในกลุ่มเล็ก	๒๙
อ่านกับเพื่อนในกลุ่มเล็ก	๓๐
บทบาทสำคัญของครู	๓๔
กิจกรรมหลังการอ่าน	๓๗
ถามคำถามเพื่อทดสอบความเข้าใจ	๓๗
บันทึกและประเมินพัฒนาการการอ่าน	๓๘
ส่วนประกอบในการบันทึกพัฒนาการของเด็ก	๓๘
การพัฒนาของเด็กจากการเรียนรู้ภาษาและวรรณคดี	๔๗

บทที่ ๔ พัฒนาการทางภาษา ๕ ประการ ๕๐

การพัฒนาความเข้าใจภาษา	๕๑
ความเข้าใจโครงสร้างของบทความ สารคดี และข้อมูลแบบต่างๆ	๕๓
การพัฒนาการคิดวิเคราะห์และใช้เหตุผล	๕๕
การพัฒนาทางอารมณ์	๕๘
การพัฒนาทักษะในการสื่อสารสิ่งที่คิด	๖๒

ภาคผนวก ๖๓

 แนะนำกิจกรรมกระบวนการสอน เพื่อพัฒนากระบวนการคิด

บทที่ ๑

สมองเรียนรู้อาษาโดยวิธีไหน

สมองวัยเด็กประภคมปลาย

ช่วงอายุ ๑๐ ปีขึ้นไป หรือล่งผ่านวัยประภคมต้นสู่วัยประภคมปลาย สมองของเด็กมีพัฒนาการสมบรูณ์มากเกือบร้อยละ ๘๐ แล้ว ส่วนที่ยังไม่โตพอคือ บริเวณส่วนหน้าสุดของสมองส่วนหน้า (prefrontal lobe) ซึ่งเป็นสมองส่วนที่เกี่ยวข้องกับการคิด ตัดสินใจ ระบบเหตุผล และส่วนคอร์ปัสแคลโลซั้ม (corpus callosum) ซึ่งก็ย้งต้องมีการพัฒนาต่อไป เพื่อจะทำหน้าที่เชื่อมโยงสมอง ๒ ซีก คือซ้ายกับขวาให้มีประสิทธิภค

สิ่งที่ปรากฏชัดเจนในสมอง ก็คือปริมาณของเนื้อเยื่อขาว (white matter) ซึ่งหมายถึง แขนงประสาทหุ้มด้วยไมอีลิน (myelin) ที่เพิ่มขึ้นในช่วงวัยนี้ ขณะที่ปริมาณของเนื้อเยื่อสีเทา (gray matter) ซึ่งหมายถึงจำนวนเซลล์และจุดขึ้นแแนปส์ที่อยู่บนผิวสมองจะลดลงหลังจากอายุ ๑๒ ปี ผลจากการสร้างไมอีลินนี้คือ การสื่อสารติดต่อระหว่างสมองส่วนต่างๆ เพิ่มขึ้น ประหนึ่งว่าในทารกนั้น สมองมีทางเชื่อมต่อกันแค่ถนนเล็กๆ ระหว่างหมู่บ้าน (local road) การสร้างไมอีลินเปรียบเหมือนการเปลี่ยนถนนสายเล็กๆ ในสมองนั้นเป็นไฮเวย์ (highway) หรือจนถึงขนาดซูเปอร์ไฮเวย์ (superhighway) ที่รองรับปริมาณรถยนต์ได้จำนวนมหาศาล และทำให้การจราจรคล่องตัวรวดเร็วย้งขึ้น นั่นคือข้อมูลต่างๆ ในสมองจะสามารถเชื่อมต่อกัน และทำงานด้วยความเร็วสูง

ความเร็วของกระแสประสาทในสมอง

เพิ่มขึ้น ๔-๕ เท่า

ในช่วงอายุสิบปีขึ้นไป ความเร็วของกระแสประสาทระหว่างสมองสองซีกซ้ายขวา ประมาณเท่ากับ ๕ มิลลิเซคคันด์ (milliseconds) ซึ่งเป็น ๔-๕ เท่าของความเร็วที่วัดได้ในเด็กอายุ ๔ ขวบ ความผิดปกติบางชนิดเช่น ออติซั้ม (autism) ประเภทต่างๆ เชื่อกันว่า เป็นผลมาจากการพัฒนาที่ผิดปกติของเนื้อเยื่อสมองขาว (white matter) สภาวะทางไฟฟ้าที่ใช้วัดแทนการทำงานของสมองออกมาเป็นคลื่นความถี่นี้ จะมีค่าสูงย้งกว่าเด็กวัยต่ำกว่า ๑๐ ปี ซึ่งเป็นตัวบ่งชี้ว่าสมองทำงานมากขึ้น ในเด็กอายุ ๑๐-๑๓ ปี ปรากฏว่ามีคลื่นความถี่เหมือนกับที่ปรากฏในผู้ใหญ่ คือ มีค่ามากกว่า ๑๔ เฮิร้ทซ (คลื่นอัลฟา-alpha rhythm) ซึ่งหมายความว่ากระบวนการทำงานในสมองเด็กเริ่มมีความใกล้เคียงกับสมองผู้ใหญ่แล้ว

แรงจูงใจและการสร้างความหมายให้แก่สมอง

เด็กควบคุมการเคลื่อนไหวได้ดีขึ้นมาก เมื่ออายุ ๑๐-๑๑ ปี ทักษะเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวเทียบเท่าผู้ใหญ่ การเคลื่อนไหวที่ละเอียดซับซ้อนรวดเร็วขึ้น เด็กสามารถทำได้ดี เช่น การเล่นดนตรีก็สามารถทำได้ดีมากขึ้นเรื่อยๆ การเดิน รำ ฟ้อน ทั้งแบบเดี่ยวและหมู่คณะ เด็กจะสนใจเป็นพิเศษ การเรียนรู้ใดๆ ที่เปิดโอกาสให้ร่างกายได้เคลื่อนไหวซับซ้อน ผนวกกับมีเรื่องราว (story) ที่ปรากฏในเนื้อหาของวิชาต่างๆ จะสร้างแรงจูงใจและความหมายให้แก่สมองอย่างยิ่ง สมองสามารถเรียนรู้ได้ทั้งความรู้ที่ตกทอดมา และความรู้ที่สร้างสรรค์ขึ้นใหม่

ในขณะนี้ เด็กหญิงมักทำได้ดีกว่าเด็กชายในงานที่ต้องใช้ความละเอียด เด็กเริ่มเล่นเกมกีฬาอย่างเป็นจริงเป็นจังได้ เด็กเริ่มควบคุมตัวเองได้ และดังนั้นจึงสามารถนั่งและฟังนานๆ ได้มากขึ้น แต่ก็จะเหนื่อยหรือเมื่อยเมื่อต้องนั่งนานเกินไป ในขณะที่การวิ่ง ขี่จักรยาน กระโดด กลับไม่ได้ทำให้รู้สึกเหนื่อยสักเท่าไร การเรียนแบบตกเป็นฝ่ายรับ (passive) ไม่เหมาะกับเด็กวัยนี้เลย การออกแบบกระบวนการเรียนรู้ ยังต้องสนใจให้เด็กได้เคลื่อนไหวร่างกายควบคู่ไปด้วย เช่น ให้แสดง สาธิต ทดลอง สร้างงาน การสอนโดยการบรรยายล้วนๆ ยังไม่เหมาะกับเด็กวัยนี้

ในทางกลับกัน การทำลายความเชื่อมั่นในตนเอง การกล่าวโทษที่ไร้เหตุผล ย่อมทำให้สมองเผชิญภาวะเครียด และอาจหมดความพยายามที่จะเรียนรู้ หรือแสดงออก ทั้งหมดนี้มีผลต่อการพัฒนาภาษาโดยตรง

เด็กวัย ๑๐-๑๒ ปี ยังคงคุ้นเคยอยู่กับการลงมือทำโน่นทำนี่มิได้หยุด เริ่มมีสัญญาณบ่งชี้ว่าการคิดแบบนามธรรมเริ่มพัฒนาชัดเจน ถึงเวลาที่จะมีพัฒนาการเรียนรู้อันหลากหลาย และเพิ่มทางเลือกสำหรับเด็กที่จะเลือกความสนใจตามแบบของตน และนี่ก็เป็นจุดสำคัญที่จะนำเขาไปสู่ความแตกต่างกับผู้อื่น เด็กบางส่วนจะสามารถค้นคว้าทดลอง ศึกษา วิจัยเรื่องราวต่างๆ อย่างลึกซึ้งมากกว่าการคิดแบบเด็กๆ เด็กต้องการโอกาสที่จะแบ่งปันความรู้ แลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์กับเพื่อนฝูง ในระยะนี้ ถ้าปล่อยให้สื่อที่รุนแรง มอมเมาความคิดของเด็ก การค้นหาอัตลักษณ์กลับจะถูกชี้ไปในทางลบ จึงปรากฏเสมอว่า เด็กวัยนี้ “ไหล” ไปตามกระแสหลักของสังคม

เด็กเริ่มใช้วิธีวิเคราะห์มากขึ้นที่จะทำความเข้าใจความหมายของคำ และข้อความ ถ้าให้เด็กเล็กลงคำที่เกี่ยวกับหมา เด็กมักนึกถึงสิ่งที่เห็นเกี่ยวกับหมา แต่เด็กโตมักจะนึกถึงสิ่งที่อยู่ในจำพวกใกล้เคียงกับหมา เด็กเล็กคิดถึงคำว่า ต่ำ ใหญ่ เล็ก เหา แต่เด็กโตอาจนึกถึง แมว เสือ หรืออาจนึกได้กระทั่งว่าหมาเป็นสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม เป็นต้น ความสามารถในการคิดเปรียบเทียบ และคิดเชิงนามธรรมโดยมีกราฟวิเคราะห์แบบนี้แสดงว่าเด็กขยายความรู้เกี่ยวกับคำและข้อความที่เห็น โดยไม่ต้องอาศัยประสบการณ์ตรงหมดทุกอย่าง และทำให้เด็กใช้คำที่เป็นนามธรรมมากขึ้นได้ เด็กจึงแยกแยะได้ระหว่างคำว่า ลูก หลาน หลาน หลาน เมือง หมู่บ้าน ดี ชั่ว เป็นต้น พัฒนาการที่กล่าวนี้มีนัยสำคัญคือ เมื่อผ่านการวิเคราะห์คำแล้ว เด็กก็สามารถก้าวไปสู่การรับไวยากรณ์ซึ่งเป็นนามธรรมมากกว่าได้ นั่นคือเริ่มใช้ความรู้ขั้นสูงกว่าเดิมในวัยประถมปลายได้แล้ว

สมองเริ่มหากางลัดของกระบวนการเรียนรู้

เด็กวัยนี้อาจพัฒนาขึ้นจนกลายเป็นเด็กซ้สงสัย สนใจค้นคว้านี้้นอย่างไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อย ความสงสัยของเด็กวัยนี้ ต่างกับความสงสัยของเด็กอนุบาล เด็กอนุบาลสงสัยแล้วสักพักก็ลืมไป หรืออาจไม่จริงจังในการหาคำตอบ ถ้าคำตอบฟังดูยาก เด็กก็จะผละไปสนใจอย่างอื่นต่อ แต่เด็กวัยประถมปลายสงสัยแล้วพยายามจะรู้คำตอบ หาวิธีต่างๆ มาตอบคำถามของตนเอง การแนะนำทางในการหาความรู้ในวัยนี้เป็นสิ่งสำคัญมาก แม้ว่าเด็กจะมีครูอยู่แล้วก็ตาม เด็กเริ่มสนใจทำงานกับคนอื่น ชอบทำงานเป็นกลุ่ม สนใจความเห็นของคนอื่น พร้อมๆ กันนั้นก็สนใจค้นคว้าหาความเป็นตนเอง อารมณ์เป็นสิ่งขับเคลื่อนสำคัญที่จะทำให้เด็กวัยนี้ทุ่มเทเวลากับสิ่งหนึ่งสิ่งใดเป็นพิเศษ แต่อย่างไรก็ตาม เด็กยังไม่พัฒนาความเป็นปัจเจกขึ้นมา เท่ากับในวัยรุ่นซึ่งเป็นวัยถัดไป

ปลายวัยประถมปลายต่อวัยมัธยม การเรียนรู้ของสมองเริ่มก้าวผ่านระยะของการเรียนรู้ที่ใช้การเทียบเคียงและการถอดรูปความสัมพันธ์ในกระบวนแบบ (pattern) ของข้อมูล เข้าสู่กระบวนการเรียนรู้แบบวิเคราะห์ (analytic) สมองสร้างความเข้าใจกับข้อมูลใหม่ๆ บนฐานความรู้จักข้อมูลเดิม โดยเรียนรู้ความหมายจากคำนิยามได้ ในขณะที่เด็กวัยประถมต้นยังทำไม่ได้ หรือได้น้อย เด็กเริ่มพัฒนาความสามารถในการโยงแบบแผน (pattern) ของข้อมูล และปรากฏการณ์ต่างๆ ที่อยู่ในความทรงจำเกี่ยวกับคำนิยามนั้น ซ้ำเข้าไปเชื่อมโยงกับข้อมูลใหม่ ทำให้คิดลัด คิดเร็ว นับเป็นทางลัดของกระบวนการเรียนรู้ และเป็นการเพิ่มพูนความรู้ใหม่ได้รวดเร็วรวมทั้งก้าวไปสู่ “นามธรรม” มากขึ้น เพราะการสร้างความรู้ใหม่อาศัยรูปธรรมน้อยลงทุกที กระบวนการเช่นนี้แท้จริงแล้วก็คือ “กระบวนการคิด” นั่นเอง

บทที่ ๒

กระบวนการเรียนรู้ภาษา ก้าวสู่ขั้นใหม่

โดยทั่วไป เด็กชั้นประถมปีที่สี่ขึ้นไปจะสามารถอ่านออก เขียนได้ เข้าใจความหมายของสิ่งที่อ่าน จนสามารถจำแนกแยกแยะคำ ประโยค เรื่องราว ได้ดีแล้ว ถ้าพัฒนาการภาษาในระดับประถมต้น ได้รับการปูพื้นฐานมาอย่างดี เด็กจะกลายเป็นนักอ่าน และเห็นภาษาเป็นเครื่องมือแห่งการเรียนรู้ อาจมีเด็กบางคนที่ผ่านมาพัฒนาการทางภาษาวัยประถมต้นมาอย่างลุ่มๆ ดอนๆ ในกรณีนี้คุณครูมีทางเลือกสองทางคือ พยายามนำเด็กก้าวต่อไปสู่เป้าหมายของเด็กประถมปลาย แม้จะทำได้ผลไม่เต็มที่ หรือว่าจะหวนไปทบทวนปูพื้นฐานสิ่งที่เด็กจำเป็นต้องรู้เสียก่อน ในกรณีที่เลือกอย่างหลังนี้ เด็กวัยประถมปีที่ ๔ ก็ยังทำได้ไม่สายเกินไป

กุญแจสำคัญของการพัฒนาภาษาเด็ก ยังคงอยู่ที่การรักการอ่าน แม้ว่าการสอนภาษามีจุดมุ่งหมายที่ครอบคลุมถึง การพูด การฟัง การเขียน และเน้นหนักว่าเด็กต้องใช้ไวยากรณ์ได้ดี แต่การอ่านเป็นกุญแจสำคัญที่จะนำเด็กไปสู่ความสำเร็จทั้งหลาย

ประเมินเด็กก่อนทำการสอน

เด็กชั้นประถมศึกษาปีที่สาม ก้าวขึ้นมาสู่ชั้นประถมศึกษาปีที่สี่แล้ว บางห้องเรียนอาจมีจำนวนนักเรียนถึง ๔๐ คน ถ้าคุณครูจัดการสอนแบบเหมารวม อาจพบว่าผลการเรียนของนักเรียนไม่ก้าวหน้าอย่างที่หวังไว้ ดังนั้น จำเป็นต้องประเมินดูก่อนว่า พัฒนาการทางภาษาของเด็กที่ก้าวขึ้นมาสู่ระดับประถมศึกษาปีที่สี่นี้ อยู่ในกลุ่มใด

ลักษณะของเด็กที่มีพัฒนาการด้านการอ่านพร้อมระดับหนึ่ง

๑. รู้จักอ่านออกเสียงดัง โดยเฉพาะการอ่านหนังสือที่คุ้นเคย รู้จักการเว้นวรรคและการจบประโยค
๒. สามารถอ่านหนังสือ / เนื้อหาที่ไม่คุ้นเคย ถ้าหนังสือเล่มนั้นไม่ยากนัก
๓. รู้จักอ่านเองอย่างเจียบๆ
๔. แสดงความกระตือรือร้นอยากอ่านหนังสือเล่มใหม่ๆ เพิ่มเติม
๕. เริ่มหัดเดาและลองอ่านคำที่ไม่คุ้นเคย โดยดูจากภาพตัวอักษร และรูปคำที่มองเห็น
๖. เมื่ออ่านผิด รู้ว่าผิด และแก้ไขด้วยตนเองได้
๗. จดจำเรื่องราวในเรื่องที่อ่าน และกล่าวถึงประเด็นสำคัญของเรื่องได้
๘. เริ่มรู้จักการเลือกหนังสือตามจุดประสงค์ของตัวเอง
๙. เรียนรู้ที่จะเขียนสิ่งที่คิด และรู้สึก หรือตอบคำถามที่ถามได้

ลักษณะของเด็กที่มีพัฒนาการทางภาษาก้าวหน้ามาก

ลักษณะต่อไปนี้เป็นลักษณะเด่นที่จะเกิดขึ้นกับเด็กที่มีพัฒนาการ ในด้านความเข้าใจ ภาษาย่างดี หรืออีกนัยหนึ่งก็คือ กระบวนการที่คุณครูต้องช่วยพัฒนาให้เด็กก้าวไปถึง

๑. รู้จักใช้คำบางคำในประโยค หรือในเรื่องราวเพื่อเดาความหมายของคำที่เหลือที่ไม่คุ้นเคย
๒. รู้จักแก้ไขความเข้าใจเรื่องที่เกิดขึ้นได้ด้วยตนเอง
๓. ใช้ความรู้จากการอ่าน เดาเหตุการณ์ของเรื่องที่จะเกิดขึ้นต่อไป
๔. รู้จักคิดนึกภาพตามท้องเรื่องที่อ่าน แม้ว่าเรื่องราวนั้นจะเป็นข้อมูลข้อเท็จจริง ไม่ใช่นิทาน
๕. จดจำ และสรุปเรื่องราวที่อ่าน
๖. ดีความเรื่องที่อ่านได้
๗. รู้จักลำดับเรื่องราวที่อ่าน
๘. รู้จักประเมินแนวคิดและท่าทีของเรื่องที่อ่าน
๙. รู้จักใช้เหตุการณ์ในห้องเรียนมาสนับสนุนแนวคิดของตนเอง
๑๐. รู้จักจับประเด็นสำคัญของข้อความ
๑๑. รู้จักอ่านคร่าวๆ แล้วจับประเด็นสำคัญ

กระบวนการพัฒนาภาษา

ครูผู้สอนภาษาทุกคนต้องการให้เด็กรักการอ่าน ใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร และแสวงหาความรู้ แต่ภาษาก็เป็นวิชาที่มีเนื้อหา มีระเบียบและกฎเกณฑ์มาก ต่างจากศิลปะ คุณครูจึงมักเน้นการสอนระเบียบและกฎเกณฑ์ เน้นการสอนภาษาอย่างเป็นงานเป็นการ และพยายามจะถ่ายทอดไวยากรณ์ทั้งหลาย ลงไปในสมองของเด็กให้ครบถ้วน โดยหวังว่าเมื่อเด็กเข้าใจหลักการของภาษาดีแล้ว เด็กก็จะใช้ภาษาได้ดีดังที่คุณครูหวัง

ความเป็นจริงมักเกิดขึ้นตรงข้าม หรือไม่สอดคล้องกับความคิดนี้ แม้ว่านักเรียนจะเรียนหลักภาษาได้ดี รู้จักไวยากรณ์ดี แต่เรามักพบว่านักเรียนไม่ชอบเรียนวิชาด้านภาษา ไม่พยายามนำความรู้ที่มีอยู่ไปใช้ในการสื่อสาร ไม่นำไปใช้ในชีวิตประจำวัน และในที่สุดก็คือ นักเรียนไม่ใช้ภาษาเพื่อการแสวงหาความรู้ และไม่รักการอ่าน การไม่อ่านของนักเรียนเป็นวิกฤติที่สะท้อนปัญหาการสอนภาษาได้ดีที่สุด

กระบวนการสอนภาษาต้องเริ่มต้นที่ การปูทางไปสู่การมีทัศนคติที่ดีต่อภาษา และให้เด็กสำนึกจริงๆ ว่า การอ่านมีความสำคัญ งานวิจัยทั่วโลกค้นพบคล้ายๆ กันว่า การสอนภาษาในระดับประถมศึกษา ต้องเน้นกระบวนการฟัง และกระบวนการอ่านก่อน ถัดจากนั้นการเรียนรู้การอ่าน การพูด และหลักภาษาก็ติดตามมาอย่างมีคุณภาพ

แรงจูงใจในการอ่าน

ความสนใจอ่านของเด็ก เป็นกระบวนการอันซับซ้อน และความสำเร็จในการเรียนรู้ที่จะอ่าน มักจะได้รับอิทธิพลจากปัจจัยดังต่อไปนี้

๑. เด็กมีแรงจูงใจบางอย่างที่ทำให้รู้สึกอยากอ่าน ไม่ใช่อ่านเพราะว่าสั่งให้อ่าน ไม่ใช่อ่านเพราะว่าต้องสอบ
๒. คุณภาพของหนังสือที่จะอ่านนั้นดีพอเพียงไหม เรื่องราว ภาพประกอบที่เสนอยู่ในหนังสือเล่มนั้นจับใจเด็กหรือไม่
๓. เด็กเริ่มรู้แล้วว่า ข้อความที่ปรากฏในหนังสือนั้น ไม่ใช่เป็นเพียงแค่ตัวอักษรแปลกๆ เรียงลำดับกัน แต่ข้อความเหล่านั้นจะบอกเล่าเรื่องราวที่น่าสนใจ
๔. เด็กได้เรียนรู้จักความรู้บางอย่าง เรื่องบางเรื่องที่ปรากฏอยู่ในหนังสือที่เด็กจะอ่าน เรื่องนั้นไม่ใช่สิ่งใหม่เอี่ยมทั้งหมดที่เด็กไม่รู้จักเลย
๕. เด็กคุ้นเคยกับแบบแผน (pattern) ของคำในหนังสือเล่มนั้นๆ มาก่อนบ้างแล้ว และรู้ว่าแบบแผนของตัวอักษรทั้งหลายอ่านต่างกัน และมีความหมายต่างกัน เด็กอ่านคำและความในหนังสือนั้นได้เป็นส่วนใหญ่
๖. เด็กจำเป็นต้องมีทักษะที่จะเข้าใจภาพ เข้าใจคำศัพท์ที่เป็นคำสำคัญในเรื่อง พอที่จะอ่านเข้าใจเรื่องราวได้ การเข้าใจบริบทของเรื่องราวต้องมีเพียงพอ จนเด็กสามารถคาดเดาความหมายของคำศัพท์ที่ไม่รู้จักมาก่อน ในเรื่องราวนั้นๆ

เด็กประถมปลายก็ยังคงต้องฝึกฝนการอ่านออกเสียง

อ่านออกเสียง

แม้ว่าเราจะเห็นเด็กประถมปลายชอบอ่านหนังสือ และใช้เวลาในการอ่านอย่างน่าพอใจ แต่กิจกรรมการอ่านในห้องเรียนก็ยังคงจำเป็นอยู่ กิจกรรมการอ่านในช่วงเวลาเรียนจะช่วยพัฒนาการอ่านของเด็กมากขึ้น เด็กจะอ่านออกเสียงดังให้คนอื่นฟัง อ่านเป็นกลุ่มหรือมกๆ กับเพื่อน คอยกันเกี่ยวกับเรื่องที่อ่าน และสำรวจตรวจสอบดูว่าเนื้อหาที่อ่านมีใจความอย่างไร โดยมีเพื่อนและครูช่วยทำให้กระบวนการเรียนรู้เป็นจริงเป็นจังยิ่งขึ้น เด็กจะได้รับคำแนะนำจากครู ถึงวิธีการออกเสียง วิธีการอ่าน การใช้เสียง เป็นต้น เมื่อถึงประถมปลายแล้ว คำศัพท์ที่ออกเสียงยาก อ่านยาก จะมีมากขึ้น บริบทสังคมของการอ่านเวลานี้ ไม่ใช้การช่วยเหลือเด็กหมดทุกอย่าง แต่เป็นการกระตุ้นให้เด็กเรียนรู้เรื่องราวต่างๆ อย่างจริงจัง กิจกรรมที่ครูออกแบบควรจะมีหลากหลายพอเพียงที่จะกระตุ้นให้เด็กแสดงออกถึงการใช้ภาษา และตัวตนของเขา เพื่อให้เกิดสิ่งที่เรียกว่า “การเรียนรู้” ขึ้นมาจริงๆ

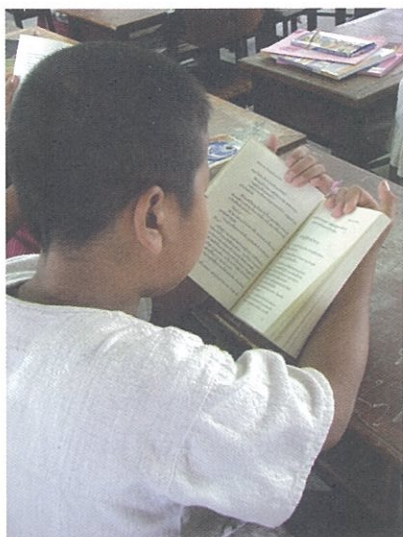
ทำไมต้องอ่านออกเสียง

ในการเรียนภาษา การฟังสำคัญมากและเป็นเรื่องที่สำคัญลำดับแรก การพูดเป็นสิ่งสำคัญอันดับต่อมา การพูดเป็นการใช้วงจรจากการฟังเพื่อเลียนเสียงออกมาเป็นคำพูด และจากการได้ยินเสียงที่ตนเองพูดในวงจรการฟัง สมองจะรู้ว่าจะออกเสียงอย่างไร เพื่อให้ได้เสียงตามที่ได้ยิน วงจรการสร้างเสียงจะก่อรูปจากการฟังเสียงที่พูด ในลำดับต่อไป เมื่อการฟังก่อให้เกิดความเข้าใจในภาษาแล้ว ความเข้าใจภาษาในเสียงที่ได้ยินขณะที่ตนเองพูด จะเป็นข้อมูลป้อนกลับ (feedback) ทำให้การพูดภาษาที่รู้เรื่องดำเนินต่อเนื่องกันไปอย่างถูกต้อง ในที่สุดวงจรการพูดที่เข้าใจภาษาก็จะเกิดขึ้น

ปัจจัยสำคัญที่จะช่วยให้เด็กเป็นนักอ่าน

ความสำเร็จในการอ่านได้และอ่านเป็นของเด็ก เป็นความปรารถนาของครู พ่อแม่และผู้ปกครองทุกคน ปัจจัยสำคัญที่จะช่วยให้เด็กเป็นนักอ่าน สนใจการอ่าน มีดังนี้

๑. เด็กจะอ่านได้ดี ถ้าเด็กมีความรู้ในเรื่องที่จะอ่านนั้นอยู่บ้าง ดังนั้น คุณครูควรจะอ่านให้เด็กฟังก่อน ในระดับประถมปลายนี้อาจจะอ่านทั้งหมด บางบท หรือบางหน้า และถัดมาควรจะมีการสนทนากับเด็ก เกี่ยวกับเรื่องที่กำลังจะอ่าน เช่น คุณกันเกี่ยวกับภาพบนปก คุณกันเรื่องตัวละครในเรื่อง เป็นต้น
๒. เด็กจะอ่านได้ดี ถ้าเด็กมีความรู้อยู่บ้างในเรื่องอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่จะอ่าน เช่น เนื้อหาตามเค้าโครงเรื่องโบราณที่เคยเล่ากันมา หรือเป็นที่มาของหนังสือเล่มนั้น เรื่องราวความเป็นมาของตัวละคร เช่น ถ้าอ่านประวัติพระพุทธเจ้า ควรรู้ว่าพระพุทธเจ้าคือใคร เกี่ยวข้องกับเด็กอย่างไร เป็นต้น

บทที่ ๓

ยุทธศาสตร์การอ่าน

ก่อนการอ่าน

อ่านในห้องและอ่านเป็นกลุ่ม

๑. การอ่านเป็นกลุ่ม อาจเป็นกลุ่มใหญ่ หรือแบ่งกลุ่มเล็ก และให้อ่านทีละคนเวียนกันในกลุ่ม แต่ละคนได้ฟังเพื่อนอ่าน และมีตอนที่ตัวเองจะได้อ่าน
๒. ดึงความสนใจของเด็กเข้าสู่เรื่องโดย
 - อภิปรายเกี่ยวกับหน้าปกและภาพ
 - ถามคำถามที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อเรื่อง
 - ให้ความรู้พื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อเรื่อง
 - เชื่อมโยงเรื่องที่จะอ่านกับเรื่องอื่นที่เคยอ่าน เช่น หัวข้อ/ผู้เขียนเดียวกัน
 - อ่านออกเสียง และทำน้ำเสียงให้น่าตื่นเต้นเข้ากับเรื่องเมื่อเหมาะสม อย่าหยุดและอธิบายเรื่องแก่เด็กกลางคัน ไม่เช่นนั้นสมาธิและความสนใจเรื่องของเด็กจะขาดตอน แต่สามารถหยุดเป็นครั้งคราว และชวนให้นักเรียนเดาว่าจะเกิดอะไรขึ้นในหน้าถัดไป
 - เมื่ออ่านจบ อย่าเพิ่งอภิปรายหรือถามคำถาม ตรวจสอบความจำประเภท ใคร ทำอะไร ที่ไหน แต่ชักจูงให้เด็กแสดงความรู้สึก/ความเห็น

เด็กทุกคนมีมิติแห่งความสนใจเรื่องลึกลับ เรื่องมหัศจรรย์ เรื่องผจญภัย หนังสือเกี่ยวกับเรื่องเหล่านี้บางทีมีตัวหนังสือมาก จนชวนให้คิดว่าเรื่องราวคงจะยากจนอ่านไม่ไหว คุณครูลองอ่านให้นักเรียนฟังสัก ๑ บท นักเรียนจะพบว่าความจริงหนังสือไม่ได้ยากอย่างที่คิด แม้ตัวหนังสือจะเยอะ ภาพจะมีน้อย เด็กจะเริ่มไม่กลัวหนังสือ กล้าที่จะลองอ่านดู

๓. หนังสือบางประเภทหรือบางเล่มมีบทสนทนาเยอะ ถ้าเป็นเช่นนั้นครูอาจเขียนรายชื่อตัวละคร แล้วกำหนดให้เด็กจับบทคนละตัวละคร ให้บ่งท่าทีแก่คนที่มมีปัญหาการอ่าน
๔. สำหรับนักเรียนที่ไม่ค่อยมั่นใจในการพูด ให้โอกาสเด็กได้ดูบทของตัวเองคร่าวๆ ก่อน
๕. ส่วนมากแล้วบทหลักก็คือผู้บรรยาย หมายถึงส่วนที่นอกเหนือจากบทสนทนา นักเรียนอาจเปลี่ยนกันอ่านส่วนนี้ก็ได้ ขณะอ่าน ให้เด็กเป็นคนตัดสินใจว่าอยากจะอ่านยาวขนาดไหน ก่อนส่งต่อให้เพื่อน ครูอาจกำหนดเวลาให้ยาวขึ้นสำหรับเด็กที่ไม่ค่อยได้อ่าน
๖. ถ้าอยากให้นักเรียนสนใจ ครูต้องเข้าร่วมการอ่านด้วย และอ่านอย่างมีจังหวะจะโคน ไม่เร็วหรือช้าเกินไป เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้ไปในตัว เป็นวิธีการสอนที่เป็นธรรมชาติ
๗. ถ้าห้องเรียนแคบมาก ขณะที่อ่านอยู่กับกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ต้องแน่ใจว่าเสียงไม่ดังจนรบกวนกลุ่มอื่น ดังนั้น จึงควรให้เด็กที่เหลือทำกิจกรรมที่ไม่ต้องการความช่วยเหลือจากครู ปรามเด็กไว้ก่อนเริ่มอ่าน เพราะไม่ควรหนีไปพูดกับกลุ่มอื่นกลางคันขณะอ่านอยู่กับอีกกลุ่มหนึ่ง

อ่านเป็นกลุ่ม

ภาพนี้คือการอ่านเป็นกลุ่มของเด็กระดับประถมต้นของโรงเรียนทดลองหลักสูตร *Brain-Based Learning* ในจังหวัดอุบลราชธานี ชั่วโมงนี้เป็นชั่วโมงอ่านอิสระ แต่กลับเลือกที่จะอ่านเป็นกลุ่มแทน เด็กชอบอ่านในกลุ่มมาก ซึ่งในที่สุดพฤติกรรมการอ่านของเด็กก็พัฒนามากขึ้น เด็กคนหนึ่งเลือกหนังสือแล้วชวนเพื่อนไปนั่งที่มุมอ่าน แล้วอ่านออกเสียงด้วยกัน มีนักเรียนอีกหลายคนทยอยเข้ามาสมทบ เห็นได้ชัดว่าเด็กบางคนยังอ่านไม่ได้ และพยายามอ่านคลอไปกับเพื่อนๆ การเรียนรู้จึงเกิดขึ้นตามธรรมชาติ

สิ่งที่ต้องเตรียมและจัดการ

หลักสำคัญ

- นักเรียนทุกคนต้องได้เห็นหนังสือ
- หนังสือควรเป็นเล่มที่คุณครูเคยอ่านให้ฟังมาแล้ว เพื่อเด็กจะได้มีความคุ้นเคย และอ่านได้ง่ายขึ้น
- หลังจากการอ่าน ให้เด็กทำใบงาน (worksheet) หรือแบบฝึกหัดเกี่ยวกับเรื่องที่อ่าน
- ให้โอกาสเด็กแต่ละคน อ่านหนังสือเดี่ยวให้คุณครูฟัง
- กระตุ้นให้เด็กยืมหนังสือกลับบ้าน
- บันทึกรายชื่อหนังสือที่เด็กแต่ละคน/แต่ละกลุ่มได้อ่าน พร้อมกับชื่อแนะนำของคุณครู

ระหว่างการอ่าน

๑. เมื่อเด็กประสบปัญหาในการอ่านออกเสียงคำบางคำ หรือการเว้นวรรคตอน ครูควรเข้าช่วยด้วยการอ่านออกเสียงให้ฟังเป็นต้นแบบ และชักชวนให้คนอื่นในกลุ่มพูดตามด้วย
๒. อธิบายคำศัพท์ที่เด็กไม่คุ้นเคย ชักจูงให้เด็กลองเดา พูดความหมาย จดรายชื่อคำเหล่านี้ไว้ พร้อมกับความหมาย ทำชาร์ทใหญ่ๆ และบันทึกไว้ในแฟ้มกลุ่ม อีกวิธีหนึ่งก็คือ เขียนไว้ในพจนานุกรมของห้องที่เด็กช่วยทำ หรือครูเขียนให้อ่านง่าย
๓. เมื่อเรื่องดำเนินไปจนเกือบถึงตอนจบ หรือเริ่มคลี่คลายเงื่อนงำ ครูสามารถวิจารณ์จุดนั้น และซักถามเด็ก ให้ลองคาดเดาส่งที่จะเกิดขึ้น ช่วยอธิบายความหมายให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ซึ่งก็เท่ากับวิเคราะห์เป็นตัวอย่างให้นักเรียนไปในตัว และเด็กอาจเลียนแบบในเวลาที่เขาอ่านเองกับเพื่อน ข้อพึงระวังก็คือ การอภิปรายนี้ไม่ควรยาวจนเกินไป เพราะมันจะทำลายบรรยากาศที่น่าตื่นเต้นของเรื่องที่กำลังอ่านอยู่

อ่านให้ฟัง

แม้ว่าครูอยากจะทำให้นักเรียนหัดอ่านออกเสียง และพยายามสอนอ่านโดยให้นักเรียนอ่านตามที่ละครวด แต่มักไม่ได้ผล เพราะการอ่านตามที่ละครวด เป็นการอ่านที่ผิดธรรมชาติ เด็กไม่รู้ว่าอ่านจริงๆ เป็นอย่างไร ครูจำเป็นต้องเป็นต้นแบบอ่านยาวๆ ให้เด็กฟังก่อน เช่น อ่าน ๑ ตอน อ่าน ๑ บท ให้เด็กรู้สึกซาบซึ้งว่า การอ่านให้ดีต้องมีจังหวะ มีวรรคตอน มีการเปล่งเสียงที่ลงตัว สมองเด็กเรียนรู้แบบแผน (pattern) การอ่านแบบนี้ได้ โดยครูไม่ต้องบอกด้วยซ้ำ ถ้าครูอยากให้อ่านตามที่ละครวด สิ่งนี้ควรจัดลำดับไว้ท้ายสุด

๔. ถ้าอ่านบทกวี ต้องอ่านจนจบก่อนโดยไม่มีกรหยุดอภิปราย เพราะบทกวีสามารถอ่านแล้วอ่านอีกได้หลายครั้ง เพราะยิ่งอ่าน เด็กก็ยิ่งซึมซับความไพเราะและสนุกสนาน จากนั้นเด็กจะเริ่มอ่านด้วยตัวเอง
๕. นักเขียนบางคนอาจมีเทคนิคข้ามตอนสำคัญบางตอน โดยละไว้ในฐานที่เข้าใจ หรือให้ผู้อ่านของเขาจินตนาการว่าน่าจะเกิดอะไรขึ้นระหว่างนั้น เมื่ออ่านถึงตอนดังกล่าว ให้คุณครูหยุดชั่วคราวและถามความเห็นเด็ก แต่ถ้าเห็นว่าการอภิปรายนี้จะกินเวลามากเกินไป หรือไม่จำเป็นมาก เด็กสามารถกลับไปจินตนาการได้หลังอ่านจบแล้ว ก็สามารถรอจนจบเรื่องก่อนได้
๖. การอ่านในกลุ่มไม่ใช่การแสดง แต่ครูก็ควรตั้งใจสังเกตการอ่านออกเสียง ระดับความดังเบา ความเร็ว การใส่ลูกเล่นในการอ่านบ้างเช่นกัน ครูจะรู้ว่า เด็กเข้าใจเรื่องที่อ่านมากเพียงใด

หลังการอ่าน : พัฒนาความเข้าใจเรื่องผ่านกิจกรรมทางภาษา และตอบคำถาม

กิจกรรมเหล่านี้ควรคำนึงว่า

- เวลาที่อยู่เท่าไร
- เด็กต้องฝึกฝนพัฒนาอะไรเป็นพิเศษ
- การเชื่อมโยงกับทักษะที่ต้องพัฒนาในวิชานั้นๆ นอกเหนือจากเรื่องความเข้าใจสิ่งที่อ่าน

ควรมีการบันทึกรายชื่อหนังสือ และกิจกรรมที่ทำในแต่ละครั้งด้วย เพื่อครั้งต่อไปครูจะสามารถวางแผนการทำกิจกรรมได้ง่ายขึ้น และไม่ซ้ำซาก

การสอนอ่านบทร้อยกรอง

ในวัยประถมต้น บทร้อยกรองยังเน้นที่บทร้องเล่น บทดอกสร้อย ลักวา และกาพย์กลอนที่ไม่ยาวนาน โครงเรื่องมักเป็นตอนสั้นๆ สนุก เข้าใจ กระบวนการสอนทำได้ไม่ยาก และถ้าปูพื้นฐานไว้ดีแล้ว พอเด็กขึ้นมาถึงระดับประถมปลายก็จะอ่านวรรณคดีได้ไม่ยากเลย ปัญหาอยู่ที่ว่าถ้าปูพื้นฐานมาไม่ดีพอ มาถึงเวลานี้ เด็กจะเริ่มรู้สึกว่าวรรณคดีเป็นเรื่องยากและน่าเบื่อ เพราะมีทั้งคำราชาศัพท์และฉันทลักษณ์ที่อ่านยากอีกด้วย

1. เลือกเรื่องราวที่ง่ายและอ่านสนุกมาสอนเป็นเรื่องแรกๆ ควรเลือกหนังสือที่มีภาพประกอบ ช่วยกระตุ้นให้อยากฟัง อยากรู้ และมีความหมายที่เด็กจะเข้าใจเรื่องได้
2. การอ่านวรรณคดีให้ฟังจำเป็นมากและต้องเริ่มทำก่อนการอ่านเป็นกลุ่ม คุณครูอ่านให้ฟังด้วยน้ำเสียงตื่นเต้น เข้าใจ (ถ้าบังเอิญคุณครูมีปัญหาด้านเสียง อาจเลือกนักเรียนชั้นโตกว่าหรือชั้นเดียวกันที่อ่านได้ดีมาช่วยอ่าน) การอ่านให้ฟังนี้ อาจอ่าน ๑ บท หรือ ๑ ตอน จากการอ่านให้ฟังเด็กจะเรียนรู้กระบวนการอ่าน การเว้นจังหวะ การหายใจ การเอื้อนเสียง การอ่านคำต่างๆ รวมถึงการใช้อารมณ์ในการอ่าน คุณครูอย่าทำให้การอ่านวรรณคดีเป็นเรื่องเคร่งเครียด อย่าข่มขู่เด็ก ถ้าเด็กร้องเพลงได้เด็กก็ต่ออ่านวรรณคดีได้ สมองมีความสามารถที่จะถอดแบบแผนของเสียง (sound pattern) ได้ทุกคน ถ้าเด็กอ่านไม่ได้มักเป็นเพราะครูอ่านให้ฟังน้อยไป หรือเน้นให้อ่านตามเป็นวรรคๆ ซึ่งวิธีนี้ไม่ใช่วิธีเรียนรู้ของสมอง
3. เมื่ออ่านให้ฟังพอสมควรแล้ว ชักจูงให้เด็กอ่านไปพร้อมๆ กับครู ให้ออกเสียงดังๆ บอกเด็กว่า เมื่อเราออกเสียงดัง เราจะได้ยินเสียงของตัวเอง การได้ยินเสียงของตัวเองทำให้สมองแก้ไขส่วนที่บกพร่องได้ด้วยตัวเอง ถ้าเด็กยังไม่พร้อม (ครูยังอ่านให้ฟังไม่พอ) อย่านิ่งบังคับให้อ่านกลอน ลองหาบทกลอนสนุกๆ ให้เด็กฝึกอ่านด้วยกันตอนเย็นหลังเลิกเรียน ให้อ่านดังๆ ทำให้การอ่านกลอนเป็นเรื่องสนุกแทนที่จะน่าเบื่อ เมื่อเด็กคุ้นเคยแล้ว การอ่านออกเสียงก็เป็นไปได้
4. การอ่านกาพย์กลอนด้วยกันบ่อยๆ ช่วยให้เข้าใจคำสัมผัสได้ง่าย การเข้าใจคำสัมผัสไม่ได้อยู่ที่การสอนให้โยงเส้น แต่เด็กโยงเส้นสัมผัสได้ เพราะเข้าใจเสียงสัมผัสอยู่ในสมองแล้ว
5. ให้เด็กทำใบงาน (worksheet) เกี่ยวกับบทร้อยกรอง เช่น คัด เดิมคำที่หายไป โยงข้อความกับภาพ โยงชื่อกับภาพตัวละคร เป็นต้น

กระบวนการพัฒนา

ทักษะการอ่านออกเสียงให้อ่านคล่อง

ต่อไปนี้เป็นกระบวนการที่จะพัฒนาการอ่านของเด็ก ให้ก้าวหน้ามาถึงขั้นที่เรียกว่า อ่านคล่อง

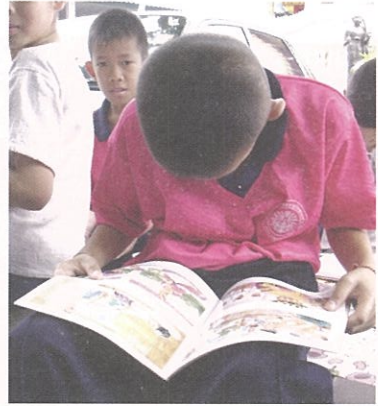
๑. สอนให้เด็กอ่านออกเสียงดัง อย่างคล่องแคล่วและมั่นใจ
๒. สอนให้รู้จักการอ่านแบบมีเว้นวรรค หยุด และอ่านอย่างมีจังหวะจะโคน
๓. สอนให้อ่านหนังสือที่มีเนื้อหาหลากหลาย และมีความยาวมากขึ้นเรื่อยๆ ได้ด้วยความมั่นใจ
๔. สอนให้รู้จักอ่านเป็นกลุ่ม (group reading) ด้วยลีลา น้ำเสียงที่เหมาะสม
๕. สอนให้รู้จักอ่านต่อหน้าคนหมู่มาก เช่น อ่านหน้าห้อง จนมีความมั่นใจว่าตัวเองทำได้ดี
๖. สอนให้รู้จักวิธีอ่านบทร้อยกรอง อย่างมีจังหวะ ถูกต้องตามฉันทลักษณ์
๗. สอนให้รู้จักแสดงละครสั้นๆ จากเรื่องที่อ่าน

ความเข้าใจในสิ่งที่อ่าน

พอถึงระดับประถมปลายแล้ว เด็กจำเป็นต้องเรียนรู้จักคำและใจความของสิ่งที่อ่าน ต้องเข้าใจว่าตนเองอ่านอะไรอยู่ อ่านทำไม และได้อะไรจากการอ่านนั้น คุณครูอย่าปล่อยให้การอ่านเป็นไปเพียงเพื่อเตรียมทำใบงาน หรือแบบฝึกหัดท้ายเล่ม ต้องพัฒนาความเข้าใจสิ่งที่เด็กอ่าน ดังต่อไปนี้

๑. ความหมายอย่างตรงไปตรงมาของคำศัพท์ในท้องเรื่อง มีคำจำนวนมากที่เด็กต้องเรียนรู้เพิ่มเติม การเลือกเรื่องราวที่เหมาะสมมาให้อ่านตามลำดับ จะช่วยพัฒนาคำศัพท์ของเด็ก อย่าคิดว่าการเปิดพจนานุกรมจะช่วยให้เด็กรู้คำศัพท์ เพราะส่วนมากเด็กเปิดพจนานุกรมเพื่อตอบคำถาม ไม่ใช่เพราะอยากรู้ ต้องกระตุ้นความอยากรู้ ต้องหาเรื่องที่น่าสนใจมาให้อ่าน ต้องเลือกเรื่องที่มีคำศัพท์ใหม่กับศัพท์ที่เด็กู้แล้วในสัดส่วนพอดี เช่น ศัพท์ยากร้อยละ ๓๐ ศัพท์ที่รู้แล้วร้อยละ ๗๐ เด็กจึงจะพัฒนาการเรียนรู้คำศัพท์ขึ้นมาได้
๒. ความหมายของคำบางคำ จะรู้ได้โดยนัย เด็กต้องสรุปเอาเองจากเรื่องที่อ่าน จำเป็นต้องสร้างแบบฝึก หรือใบงานขึ้นช่วยพัฒนาความเข้าใจ การตีความคำในประโยค
๓. จับใจความและสาระสำคัญของเรื่องได้ รู้ว่าเรื่องราวเป็นมาเป็นไปอย่างไร เกิดอะไรขึ้น แล้วคลี่คลายจนจบลงอย่างไร
๔. ประเมินวิธีการเขียนของผู้เขียนได้ ว่าผู้เขียนแต่ละคนมีลีลาแบบไหน เสนอความคิดแบบไหน ใช้วิธีการนำเสนอแบบใด ถ้าเด็กได้อ่านเรื่องหลากหลายพอ และมีแบบฝึกที่ดี เด็กจะแยกแยะได้
๕. ความเข้าใจสิ่งที่อ่าน หรือการพยายามเข้าใจเรื่อง ไม่ใช่คุณสมบัติที่มีมากับตัวเฉพาะคน แต่มันคือการแสวงหาและสร้างความหมายขึ้นในสมอง พยายามเชื่อมโยงเรื่องที่อ่านอยู่กับประสบการณ์ของตนเอง เพื่อที่จะเข้าใจได้ง่ายขึ้น การหาความหมายเหล่านี้ไม่เพียงผ่านการอ่าน แต่ยังรวมถึงกิจกรรมและการอภิปรายต่างๆ ที่คุณครูจัดให้

บริบทของการอ่าน

กระบวนการพัฒนาการอ่านของเด็ก ควรจัดให้ครอบคลุมถึงการอ่านดังต่อไปนี้

- อ่านเดี่ยวและอ่านกับครอบครัวที่บ้าน
- ฟังครูอ่านออกเสียงให้ฟังในห้อง
- อ่านกับครูในกลุ่มเล็ก
- อ่านกับเพื่อนในกลุ่มเล็ก

อ่านเดี่ยวและอ่านกับครอบครัวที่บ้าน

การอ่านเดี่ยว เป็นการอ่านด้วยตนเอง ซึ่งสะท้อนว่าสมองมีพัฒนาการการอ่านดีขึ้น จนการสะกดได้กลายเป็นเรื่องอัตโนมัติ การอ่านเดี่ยวหรืออ่านเอง ช่วยให้สมองรับข้อมูลเท่ากับอัตราความเร็วของสมองของตนเอง ไม่ช้าไป ไม่เร็วไป เพราะไม่ต้องพะวงกับคนอื่น การอ่านแบบนี้ พลังงานที่สมองใช้จะเน้นไปที่การสร้างความหมาย เพราะไม่ต้องเปล่งเสียง ไม่ต้องฟังเสียง สมองทำเฉพาะการรับภาพ

เมื่อเด็กเริ่มอ่านได้และเข้าใจ เด็กก็จะเริ่มอยากอ่านเองมากขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งครูและพ่อแม่ที่เคยอ่านกับเด็กมาตลอดต้องตระหนักในข้อนี้ เด็กอาจมีพฤติกรรมการอ่านที่เปลี่ยนไปบ้าง เช่น ไม่อยากอ่านออกเสียง แต่ยังคงอยากฟังพ่อแม่หรือครูอ่าน ในกรณีนี้ ครูต้องพยายามเข้าใจและช่วยคงความมั่นใจ รักษาความรัก การอ่านของเด็กไว้ และต้องอธิบายให้พ่อแม่ทราบถึงวิธีแก้ปัญหาของครู เพื่อให้พ่อแม่ช่วยสานต่อ และทำเช่นเดียวกันที่บ้าน

ฟังครูอ่านในห้องเรียน

การฟังครูอ่าน เป็นการกระตุ้นการรับข้อมูลของสมอง โดยผ่านการฟังเรื่องราว พร้อมๆ กับรับภาพ อารมณ์ณ้กัซบเคลื่อน สมองสร้างจินตนาการขึ้นจากสิ่งที่เห็น และได้ยินอย่างมีคุณภาพ

การฟังครูอ่านในห้องเรียน ควรคำนึงถึงกระบวนการที่เกี่ยวข้องกันดังนี้

- รูปแบบของหนังสือที่จะอ่านที่หลากหลาย เช่น นิทาน หนังสือภาพ นิทานขนาดยาว วรรณคดี
- แนวหนังสือที่จะอ่าน ควรมืหลายแนว
- ผู้เขียนควรเป็นนักเขียนที่เด็กสนใจ เขียนเรื่องได้ดี
- หนังสือที่บูรณาการเรื่องราวหลายแง่มุมเข้าไว้ด้วยกัน เด็กประภมปลายจะสนใจเป็นพิเศษ

การอ่านให้ฟังนั้น ครูอาจอ่านหนังสือสั้นๆ ได้ในเวลาชั่วโม่งเดียว แต่ถ้าเป็นหนังสือยาวก็อาจอ่านทีละบท และไม่ควรเว้นระยะนานเกิน ๒ วัน บางคนอาจอดเสียงตัวเองเอาไว้ขณะอ่าน เพื่อเป็นประโยชน์สำหรับนักเรียนที่ต้องการฟังอีกหลายๆ รอบ หนังสือที่จะนำมาอ่านในห้องควรผ่านการคัดเลือกจากครู โดยคุณครูลองอ่านดูก่อน เพื่อจะได้จัดเตรียมกิจกรรมที่เหมาะสมกับหนังสือให้เด็กทำ และเพื่อคุณครูจะได้รู้ว่าควรใส่ลูกเล่นตรงไหนบ้าง ให้การอ่านสนุกขึ้น มีความหมายยิ่งขึ้น

อ่านกับครูในกลุ่มเล็ก

การอ่านด้วยกันกับครูในกลุ่มเล็ก เป็นไปเพื่อให้เด็กอ่านสิ่งที่ได้ฟังมาแล้ว หรืออาจเป็นหนังสือใหม่ที่ครูแน่ใจว่า เด็กอ่านออกเป็นส่วนมาก การอ่านด้วยกันในกลุ่มเล็กจะช่วยให้ทุกคนได้อ่าน คือ เปล่งเสียง ให้สมองฝึกฝนจังหวะการอ่าน และออกเสียงให้ถูกต้อง เพื่อนอาจช่วยแนะนำในกรณีที่ครูสาละวนอยู่กับอีกกลุ่มหนึ่ง การอ่านในกลุ่มเล็ก อาจใช้วิธีอ่านพร้อมกัน ผลัดกันอ่านคนละหน้า ผลัดกันอ่านคนละตอน เป็นต้น

ในการอ่านหนังสือกับครูในกลุ่มเล็ก ควรทำอย่างน้อยอาทิตย์ละ ๑ ครั้ง การอ่านเป็นกลุ่มเล็กมีผลดี ดังนี้

- เปิดโอกาสให้เด็กอ่านด้วยกัน และอภิปราย
- สร้างสิ่งแวดล้อมที่จะช่วยพัฒนาทักษะการอ่านออกเสียง การพูด และการฟังให้แก่ทุกคน
- ฝึกการทำงานร่วมกัน และการแก้ปัญหา
- ทำให้แน่ใจว่าเด็กมีโอกาสได้อ่านกับครู และครูได้ประเมินพัฒนาการการอ่านของเด็กแต่ละคน อย่างใกล้ชิดและเป็นธรรมชาติ

ครูมีหน้าที่แนะนำ ช่วยอธิบายบางประเด็นให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ช่วยเด็กหาความหมายของคำจากบริบท แต่ไม่ใช้การพูดแทนเด็ก ชี้ให้เด็กเห็นถึงส่วนสำคัญของภาษาที่ใช้ และกระตุ้นให้เด็กแสดงความคิดเห็นออกมา วิเคราะห์เนื้อเรื่องเป็น

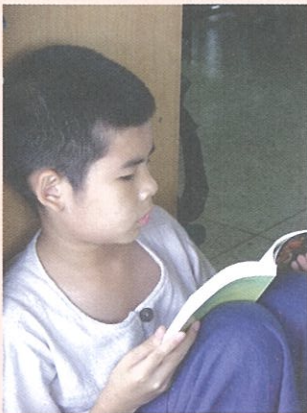
อ่านกับเพื่อนในกลุ่มเล็ก

ในขณะที่ครูอ่านอยู่กับกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ครูไม่ควรลุกไปมา แม้ว่านักเรียนกลุ่มที่เหลือจะไม่ได้รับคำชี้แจงหรือการสอนจากครู ก็ไม่ใช่ปัญหา เพราะเด็กจะได้อภิปรายในประเด็นที่กว้างขึ้น ต้องพยายามค้นคว้าหาคำตอบมากขึ้น ถึงตอนนี้เด็กก็จะช่วยเหลือกันเองแทนการขอความช่วยเหลือจากครู ซึ่งเป็นการฝึกทักษะที่แตกต่างออกไป ข้อสำคัญครูต้องเตรียมแผนการสอน หรือกิจกรรมของแต่ละกลุ่มให้ชัดเจน

เลือกหนังสือสำหรับอ่านในกลุ่มที่เล็กลง

ครูต้องดูให้แน่ใจว่าหนังสือที่จะนำมาอ่าน ตรงกับความสนใจของเด็ก และอยู่ในระดับที่ไม่ยากเกินไปสำหรับเด็ก หลักการทั่วไปในการเลือกหนังสือมีดังนี้

- หนังสืออาจมีความเชื่อมโยงกับเนื้อหาวิชาอื่นๆ ที่เด็กสนใจ เช่น เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์
- หนังสือที่เน้นบางเรื่อง ที่จะกระตุ้นความสนใจของสมอง เช่น รวมบทกวีเกี่ยวกับสุนัข หนังสือรวมเรื่องสั้นโดยผู้เขียนคนเดียวกัน เป็นต้น
- ความต้องการของกลุ่มเด็กบางกลุ่ม ที่ต้องพัฒนาบางอย่างเป็นพิเศษ เช่น เด็กที่เรียนเร็วมาก เป็นต้น

เล่มนี้ที่อยากอ่าน

แม้ว่าหลักสูตรจะกำหนดมาให้อ่านหนังสือกลุ่มนั้น กลุ่มนี้ เล่มนั้น เล่มนี้ แต่ในโลกที่เป็นจริงนั้น มีสิ่งที่ซับซ้อนอยู่มาก เด็กอาจสนใจในสิ่งที่ไม่ได้เจาะจงมาในหลักสูตร แต่บางครั้งความสนใจของเด็กก็ถูกกลบเลย ครูควรพิจารณาว่าเด็กต้องการอะไร สังคมมีสภาพอย่างไร หนังสือแบบไหนที่จะตอบสนองความตื่นตัวของเด็กได้ การอ่านหนังสือที่ชอบเพียงสองสามเล่ม อาจพลิกโลกของเด็กทั้งโลกก็ได้

การอ่านคร่าวๆ เพื่อจับใจความสำคัญ

หนึ่งในทักษะการอ่านที่เด็กจำเป็นต้องพัฒนา ก็คือ การกวาดสายตาหรืออ่านคร่าวๆ เพื่อจับใจความสำคัญของข้อความยาวๆ หาข้อความที่สำคัญหรือประโยคคำพูดหาข้อมูลเฉพาะเรื่องที่ต้องการอ้างอิงไปตอบคำถามหรือยกตัวอย่างสำหรับเด็กที่ยังไม่ได้เริ่มพัฒนาทักษะนี้ ครูต้องสาธิตวิธีการอ่านคร่าวๆ และกวาดสายตา รวมทั้งหาข้อความง่ายๆ และไม่ซับซ้อนมาให้เด็กฝึกฝน ในกรณีนี้หนังสือเล่มใหญ่ (big book) จะใช้ได้ผล

การอ่านคร่าวๆ เพื่อหาหัวข้อหลัก

พลิกหน้าหนังสือไปข้างๆ ถามเด็กว่ามีอะไรเกิดขึ้นในเรื่อง เรื่องเกี่ยวกับอะไร โดยให้เด็กพูดถึงสิ่งแรกที่แวบเข้ามาในสมอง หลังจากได้ดูหนังสือแล้ว ครูอาจหยุดชั่วคราวและซักถามเด็กว่า อะไรในหนังสือทำให้เด็กคิดถึงเรื่องนั้นๆ จากนั้นให้ครูเน้นไปที่หัวข้อใหญ่ หัวข้อรอง ภาพและคำบรรยายภาพสั้นๆ ในหนังสือ อาจใช้นิ้วไล่ไปตามข้อความ และหยุดที่คำสำคัญ (keyword) ที่เป็นกุญแจบอก ว่า ข้อความนั้นเกี่ยวกับอะไร เน้นย้ำกับเด็กว่า ในการอ่านคร่าวๆ อ่านเพียงเพื่อกวาดสายตาหาข้อมูล หรือคำสำคัญเท่านั้น เด็กควรสนใจเฉพาะหัวข้อหลักๆ ของเรื่อง

การอ่านเพื่อเก็บข้อมูลเฉพาะ

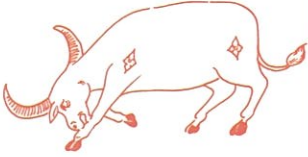
มักต้องอ่านอย่างละเอียดมากขึ้น เพื่อสรุปความจากบริบทของเรื่อง หรือเพื่อหาประโยคคำพูดที่สำคัญ ข้อมูลปลีกย่อยและคำบรรยาย ครูต้องสาธิตวิธีการหาข้อมูลแบบนี้ โดยเริ่มจากง่ายๆ ก่อน แรกเริ่มที่สุดคือ เด็กต้องมองหาย่อหน้าที่เกี่ยวข้องก่อน แล้วก็อ่านย่อหน้านั้นเพื่อสรุปข้อมูล หรือหาข้อมูลเฉพาะ จากนั้นให้เด็กมองหาข้อมูลใดข้อมูลหนึ่งด้วยตัวเองตามที่ครูกำหนด ในระดับนี้ไม่ควรเกิน ๑-๒ หน้า และเมื่อเด็กเริ่มพัฒนาขึ้น ก็เริ่มเพิ่มความยากขึ้นไปทีละขั้น

ตัวอย่างใบงาน หลังการฝึกอ่านคร่าวๆ เพื่อจับใจความสำคัญ

การสรุปเนื้อเรื่อง

ให้สรุปสั้นๆ ลงในช่องว่าง เพื่ออธิบายย่อๆ แต่ละตอนในเรื่อง ทศกัณฐกพา กล่าวถึงเรื่องอะไร

ตอนที่ ๑

ตอนที่ ๒

ตอนที่ ๓

ตอนที่ ๔

The diagram shows a four-step process of summarizing a story. It starts with a white bull (Step 1), then a brown bull (Step 2), then a red demon (Step 3), and finally a red demon riding a brown bull (Step 4). Arrows indicate the flow from Step 1 to Step 2, and from Step 2 to Step 4. Step 3 is positioned to the right of Step 2, with an arrow pointing from Step 2 to Step 4.

ตัวอย่างใบงาน หลังจากนักเรียนฝึกอ่านเพื่อเก็บข้อมูลเฉพาะ

อิเหนา

มีคำและถ้อยความเป็นจำนวนมากในเชิงที่ช่วยบอกเราว่า ตัวละครในเชิงอิเหนาแต่ละตัว มีความรู้สึกอย่างไร และคิดอะไรอยู่ ต่อไปนี้เป็นตัวอย่างหนึ่งของคำและถ้อยความเหล่านั้น

คำและถ้อยความ	หน้า	ตัวละคร	ความหมาย
ขวยเขิน	๒๒	จินตะหรา	จินตหราน่าจะรู้สึกพอใจอิเหนา
			

บทบาทสำคัญของครู

เด็กจะเข้าใจเรื่องที่ทำก็ต่อเมื่อ เด็กเข้าใจและได้วิเคราะห์ส่วนประกอบสำคัญของงานเขียนนั้น เช่น ตัวละคร โครงเรื่อง มุมมอง ฉาก สถานที่ อารมณ์ แนวของเรื่อง และสาระสำคัญ แล้วนำมาวิเคราะห์แยกแยะ ดังนั้นครูต้องจัดกิจกรรมที่จะช่วยเสริมสร้างความเข้าใจของเด็ก ในส่วนประกอบสำคัญของเรื่อง ดังที่ได้กล่าวมา

กิจกรรมที่คุณครูออกแบบต้องมีความยืดหยุ่น อาจใช้ได้กับทั้งหลังอ่านทั้งห้อง และอ่านเป็นกลุ่ม ควรกินเวลาไม่เกิน ๑ ชั่วโมง หากว่าเป็นกิจกรรมที่ต้องใช้เวลาจริงๆ ก็ให้แบ่งเป็นส่วนๆ อย่าทำติดต่อกัน ทุกกิจกรรมควรคำนึงถึงแบบการสอนพื้นฐานต่อไปนี้

- **แนะนำ/นำเข้าสู่กิจกรรม** ใช้เวลาไม่เกิน ๑๕ นาทีในการจัดเตรียมแฉกงาน
- **พัฒนา** เน้นให้เด็กทำงานเป็นคู่หรือเป็นกลุ่ม
- **ทบทวน** จบกิจกรรมด้วยการเน้นสิ่งที่ได้เรียนรู้ หรือสิ่งที่สามารถเรียนรู้ได้จากกิจกรรมที่ทำไป
- **เพิ่มเติม** ในบางครั้งครูอาจต้องการเสริมงานอย่างอื่น ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมให้กับเด็กที่ทำเสร็จเร็ว และให้เวลาเด็กที่ยังทำงานไม่เสร็จสมบูรณ์

แนวทางการเลือกกิจกรรม

เมื่อคิดออกแบบกิจกรรม ครูต้องคำนึงถึงประเด็นต่อไปนี้

- ความสนใจและความต้องการของเด็ก สิ่งที่ต้องพัฒนาฝึกฝนเป็นพิเศษ
- ความท้าทายของกิจกรรม ว่าง่ายหรือยากเกินกว่าที่เด็กจะทำได้หรือไม่
- ทักษะที่เด็กจะได้พัฒนาโดยกิจกรรมนั้น
- กิจกรรมที่ออกแบบนั้น เป็นกิจกรรมกลุ่มเล็ก หรือสำหรับทั้งห้อง
- เวลามีพอหรือไม่ที่จะทำกิจกรรมแบบนี้
- จำนวนหนังสือหรือใบงานเพียงพอสำหรับเด็กทั้งหมดหรือเปล่า

ปัจจัยที่ต้องคำนึงถึง ในการวางแผนกิจกรรม

- กิจกรรมนั้นเสริมสร้างความเข้าใจเรื่อง และความสนใจหนังสือของเด็กได้มากน้อยเพียงใด
- กิจกรรมนั้นช่วยพัฒนาทักษะอะไรบ้าง
- เด็กชอบหรือไม่ชอบ เด็กตอบสนองต่อกิจกรรมนั้นอย่างไร
- ความเหมาะสมกับวัยและทักษะความสามารถของเด็ก
- ครูเคยให้เด็กทำกิจกรรมนั้นก่อนหน้าบ้างหรือไม่
- กิจกรรมนั้นเหมาะจะทำกับทั้งห้อง ในกลุ่มย่อย หรือทำเดี่ยว
- มีเวลาพอหรือไม่ที่จะทำกิจกรรมนั้น
- กิจกรรมนั้น ต้องใช้เวลาดูแลแนะนำนานเพียงใด

จดหมายนิรนาม

เด็กทุกคนอาจเคยได้เห็นคอลัมน์แบบนี้ในหนังสือพิมพ์หรือนิตยสารเกี่ยวกับจดหมายที่ผู้อ่านส่งเข้าไปหา “คุณป้านิรนาม” ที่จะคอยตอบปัญหาคาใจ ให้กำลังใจ และช่วยคิดหาทางออกให้ ผ่านทางหน้านิตยสาร เด็กสามารถทดลองใช้รูปแบบจดหมายดังกล่าว เขียนแทนตัวละครจากหนังสือที่อ่านที่กำลังประสบปัญหาบางอย่าง และให้เด็กอีกคนเขียนแทน “คุณป้านิรนาม” พยายามคิดหาทางแก้ปัญหาให้

แล้วถ้าเป็นอย่างนี้ล่ะ

นักเขียนคือผู้ตัดสินใจว่าเรื่องจะดำเนินไปแบบใด เรื่องในหนังสือเกิดขึ้นเพราะปลายปากกาของผู้เขียน ลองถามเด็กว่า แล้วถ้าตัวละครตัวนี้เลือกทำอย่างอื่น แทนที่จะทำแบบในเรื่อง จะเกิดอะไรขึ้น มีทางออกอื่นอีกไหมในการแก้ปัญหา

ควรทำกิจกรรมเป็นกลุ่มหรือกึ่งห้องดี ?

เด็กต้องอ่านกับกลุ่ม เมื่อจะพัฒนาทักษะการอ่านโดยตรงจากหนังสือ

- เป็นกิจกรรมที่เหมาะสมจะทำเป็นกลุ่มมากกว่าทำพร้อมกันทั้งห้อง
- ห้องเรียนอาจมีจำนวนหนังสือไม่พอกับจำนวนเด็ก อาจต้องให้อ่านเป็นคู่
- ครูต้องใช้เวลาช่วยแนะนำเด็ก และสอนนานๆ ต้องจัดเวลาช่วยคนที่เข้าใจช้าอย่างใกล้ชิด
- ครูต้องอ่านให้ห้องหรือกลุ่มฟัง เมื่อจะพัฒนาทักษะการอ่านผ่านการฟัง และการพยายามตอบคำถาม
- เด็กอาจต้องดูหนังสือตามเป็นครั้งคราว แต่ไม่จำเป็นต้องมีอยู่ตรงหน้าเล่มหนึ่งเสมอไป
- ทั้งห้องต้องทำกิจกรรมหนึ่งๆ พร้อมกัน อาจทำเดี่ยวหรือคู่ก็ได้
- ครูพิจารณาทำได้ทั้งสองอย่างที่กล่าวมาข้างต้น
- ครูอาจให้เด็ก ๑๐ คนอ่านกับกลุ่มด้วยกันเอง ครูอ่านให้เด็กกลุ่มที่เหลือฟังในกรณีที่ไม่มีหนังสือไม่พอ

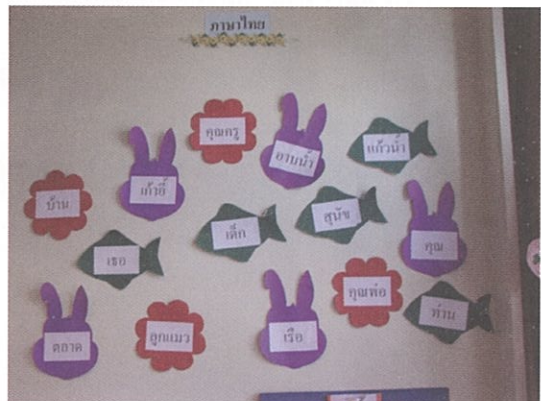
กิจกรรมหลังการอ่าน

ถามคำถามเพื่อทดสอบความเข้าใจ

การตอบคำถามของเด็กก็มีหลายแบบ มีทั้งแบบที่เด็กต้องอ้างอิงข้อมูลจากหนังสือ และแบบที่ต้องการให้เด็กแสดงความคิดเห็น กระบวนการถามคำถาม อาจทำได้ในรูปการต่อไปนี้

- เป็นกิจกรรมหลังการอ่าน โดยใช้ใบงานหรือแบบฝึกหัด
- อภิปรายกลุ่มย่อยหรือทั้งห้อง
- ตั้งคำถามที่ให้เขียนตอบ
- ให้การบ้านโดยครูและ/หรือ เด็กเป็นผู้ช่วยกันตั้งคำถาม
- ทำแบบฝึกหัด/ทำแบบทดสอบที่จะใช้ในการประเมินผล เพื่อสร้างความคุ้นเคยกับการใช้ภาษาอย่างเป็นทางการ และรู้จักใช้หลักการของภาษา

กิจกรรมที่เสนอแนะมาเหล่านี้ อาจใช้เป็นกิจกรรมหลังการอ่านได้ก็จริง แต่ครูก็ต้องตระหนักว่า คำถามแบบนี้ค่อนข้างแคบ ไม่อาจช่วยพัฒนาทักษะความเข้าใจได้เท่าที่ควร เพราะความเข้าใจมาจากการที่คนเราได้อภิปรายโต้แย้ง วิเคราะห์ วิจารณ์ และมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น

บันทึกและประเมินพัฒนาการการอ่าน

สำหรับเด็กที่กำลังพัฒนาทักษะต่างๆ ครูควรตระหนักถึงความสำคัญ ของบันทึกพัฒนาการของเด็ก เพราะมันไม่เพียงเป็นเครื่องเตือนความจำครู แต่ยังเป็นรายงานผลความก้าวหน้าของทั้งนักเรียน และวิธีการสอนอีกด้วย มันจะช่วยให้ครูมั่นใจได้ว่า

- เด็กกำลังพัฒนาในระดับที่น่าพอใจเพียงใด
- เด็กคนไหนพัฒนาไม่ถึงเกณฑ์ที่ตั้งไว้
- วิธีการสอนของครูได้ผลหรือไม่
- ได้เปิดโอกาสให้เด็กพัฒนาทักษะการอ่าน ผ่านหลากหลายวิธีการ
- ครูทำตามหลักสูตร คือกระบวนการ และขั้นตอนที่จะนำเด็กไปสู่เป้าหมาย
- ใช้สื่อการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับบทเรียน และได้ผลจริงๆ อย่างที่หวัง
- พ่อแม่และฝ่ายวิชาการของโรงเรียน สามารถรับรู้ผลความก้าวหน้าของเด็กอย่างละเอียดและสม่ำเสมอ

ส่วนประกอบในบันทึกพัฒนาการของเด็ก

การบันทึกพัฒนาการของเด็กควรประกอบไปด้วยหัวข้อต่อไปนี้ ได้แก่

- บทสรุปว่า เด็กได้ทำอะไรบ้างและได้ประสบความสำเร็จอย่างไร สรุปพฤติกรรมกรรมการอ่านและระดับความรักการอ่าน บันทึกปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาของเด็ก ยกกระตักการอ่านขึ้นสู่ความเข้าใจ การใช้ภาษา และรู้จักหลักการทางภาษา
- รายชื่อหนังสือที่เด็กได้อ่าน และมีปฏิริยาโต้ตอบในแบบต่างๆ ส่วนใหญ่ให้จัดเป็นหมวดหมู่ ตามระดับความยาก-ง่าย
- บันทึกปฏิริยาที่เด็กแสดงออกหลังการอ่านหนังสือเล่มหนึ่งๆ เช่น วิเคราะห์ แสดงความคิดเห็น ทัศนคติ

บันทึกการอ่าน ๑

ชื่อ

คุณครู

ชั้น

วันที่

การอ่านออกเสียง

	ดีเยี่ยม	ดี	เพิ่งจะเกิดขึ้น
• อ่านข้อความด้วยความเชื่อมั่น	☐	☐	☐
• อ่านมีจังหวะ ใช้น้ำเสียง	☐	☐	☐
• อ่านหนังสือได้หลายแบบ	☐	☐	☐
• อ่านออกเสียงกับกลุ่มได้	☐	☐	☐
• อ่านต่อหน้าคนจำนวนมาก	☐	☐	☐

ความรู้เกี่ยวกับภาษาไทย

• รู้ว่านิทาน บทหรือกรอกร ข้อมูลแตกต่างกัน	☐	☐	☐
• ดูสารบัญและเลือกหนังสือเป็น	☐	☐	☐
• รู้ลักษณะของบทร้องเล่น บทกลอน กาพย์	☐	☐	☐
• ใช้คำศัพท์เหมาะสม	☐	☐	☐

ทัศนคติต่อการอ่าน

• อ่านหนังสืออย่างมีความสุข	☐	☐	☐
• รู้ว่าการอ่านข้อมูลก็สำคัญ	☐	☐	☐
• คิดว่าตัวเองเป็นนักอ่านที่ดี	☐	☐	☐
• มีความเชื่อมั่นที่จะอ่านหนังสือที่ไม่เคยอ่านมาก่อน	☐	☐	☐
• สนใจคำแนะนำเกี่ยวกับการอ่าน	☐	☐	☐
• ครอบครัวสนับสนุนให้อ่านในบ้าน	☐	☐	☐

ความเข้าใจภาษา

	ดีเยี่ยม	ดี	เพิ่งจะเกิดขึ้น
• ใช้ความเข้าใจเดาความหมายของคำศัพท์ที่ไม่คุ้นเคยในประโยค	☐	☐	☐
• รู้จักแก้ไขงานของตัวเอง เมื่อรู้ว่าเข้าใจผิด	☐	☐	☐
• เดาดอนจบของเรื่องที่อ่านได้	☐	☐	☐
• ดีความบุคลิกตัวละคร และเหตุการณ์ในเรื่องได้	☐	☐	☐
• อ่านคร่าวๆ ก็หาข้อมูลที่ต้องการได้	☐	☐	☐
• บอกประเด็นหลักของข้อความยาวๆ ได้	☐	☐	☐
• จดจำและสรุปเรื่องราวออกมาเป็นภาษาเขียนได้	☐	☐	☐
• สรุปความหมายโดยนัยของเรื่องได้	☐	☐	☐
• ประเมินคุณค่าของเรื่องที่อ่านได้	☐	☐	☐
• นำข้อความและเนื้อหามาเป็นเหตุผลรองรับความคิดเห็นของตน	☐	☐	☐
• รู้ว่าผู้แต่งมีจุดมุ่งหมายจะสื่อสารเรื่องอะไร	☐	☐	☐

อธิบายบันทึกการอ่าน ๑

รายการตรวจสอบพัฒนาการการอ่าน (checklist) ในบันทึกการอ่าน ๑ ช่วยให้คุณครูได้พบข้อมูลเกี่ยวกับตัวเด็กอย่างละเอียด รอบด้าน ครอบคลุม ทุกประเด็นเกี่ยวกับทักษะการอ่าน รายการเหล่านี้จะช่วยคุณครูในเรื่องต่อไปนี้

๑. รู้ว่าเด็กทำสิ่งไหนได้ดี ทำสิ่งไหนยังไม่ได้
๒. รู้ความต้องการของเด็กเป็นรายบุคคล
๓. วางแผนให้เด็กก้าวสู่ความสำเร็จขั้นต่อไปได้
๔. มีข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการของเด็กด้านภาษา ที่จะใช้สำหรับอภิปรายกับผู้ปกครอง เพื่อนครู และบุคคลที่เกี่ยวข้อง

คุณครูต้องเข้าใจว่า รายการบันทึก...จะครอบคลุมประเด็นต่างๆ เกี่ยวกับการอ่านของเด็ก แต่แท้จริงก็ยังไม่ได้เป็นประวัติ หรือข้อมูลอันสมบูรณ์ที่จะบ่งชี้ว่าเด็กเป็นอย่างไรจริงๆ ยังต้องใช้แบบบันทึกพัฒนาการอื่นๆ เข้าช่วยในการรวบรวมข้อมูล

รายการบันทึกนี้รวบรวมข้อมูลบางอย่างไว้ และอาจสะท้อนภาพเด็กที่เป็นอยู่ใน ๑-๒ ปี คุณครูอาจบันทึกข้อมูลนี้ไว้เป็นระยะๆ โดย

๑. สังเกตดูเด็กเป็นรายบุคคล เช่น ขณะอ่านเดี่ยว อ่านกลุ่ม สังเกตดูภาพที่เด็กใช้ท่าทีของเด็กขณะอ่าน
๒. สังเกตติดตามดูเด็กสัปดาห์ละ ๓-๔ คน บันทึกพฤติกรรมที่สังเกตเห็นลงไปจริงๆ
๓. บันทึกพฤติกรรมกรรมการอ่านของเด็กที่คุณครูเห็น นอกเหนือจากช่วงเวลาที่คุณครูติดตามสังเกตเด็ก
๔. กำหนดแบบทดสอบขึ้นมาให้เด็กทำ เพื่อเก็บข้อมูลเกี่ยวกับตัวเด็ก ไม่จำเป็นต้องให้เด็กรู้ว่าคุณครูทำทำไม

การที่กำหนดช่องให้เด็กเช็คถึง ๓ ช่อง ก็เพราะคุณครูอาจสังเกตเด็กหลายครั้ง ถ้าการสังเกตทุกครั้งได้ผลเหมือนกัน ข้อมูลนั้นก็เชื่อถือได้ ถ้าข้อมูลขัดกันคุณครูต้องตรวจสอบดูใหม่ ว่าที่จริงข้อมูลเป็นอย่างไรกันแน่ ในบางกรณีคุณครูอาจเปลี่ยนรายการในบันทึกนี้ ดังนี้ก็ได้

ดีเยี่ยม ดี เพิ่งจะเกิดขึ้น

ในกรณีนี้ข้อมูลที่ได้จะใช้งานแตกต่างออกไป

บันทึกการอ่าน ๒

บันทึกพฤติกรรมการอ่าน

ชื่อ

ชั้น

คุณครู

วันที่

การอ่านออกเสียง	
ความเข้าใจภาษา	
กระบวนการที่ใช้ในการอ่าน	
ความรู้เกี่ยวกับภาษา	ทัศนคติต่อการอ่าน
การอ่านเป็นกลุ่ม	การอ่านที่บ้าน

อธิบายบันทึกการอ่าน ๒

การบันทึกความก้าวหน้าการอ่านของเด็กนั้น ความจริงต้องทำหลายๆ ครั้ง (ดูตัวอย่างบันทึกการอ่าน ๑) แต่การบันทึกความก้าวหน้าอย่างเป็นเรื่องเป็นราวนั้น ต้องมีแบบบันทึกเป็นทางการ มีกรอบการประเมินที่ผู้สังเกตจะมองเห็นประเด็น และบันทึกลงไปได้ แบบบันทึกการอ่าน ๒ นี้จะใช้คู่กับแบบบันทึกการอ่าน ๑ ซึ่งเป็นรายการที่ใช้ตรวจสอบพัฒนาการอย่างคร่าวๆ รายการที่จดบันทึกไว้จากบันทึกการอ่าน ๑ นั้น จะให้ข้อสังเกตหลายอย่าง ที่จะช่วยให้คุณครูนำมาบันทึกรายละเอียดลงในบันทึกการอ่าน ๒ หรือไม่อีกทางหนึ่ง คุณครูอาจจะสรุปข้อมูลจากบันทึกการอ่าน ๑ ลงมาเป็นข้อความชัดเจนไว้ในบันทึกการอ่าน ๒ ฉบับนี้

บันทึกการอ่าน ๓

ชื่อ

วันที่

ชั้น

<p>เธอชอบอ่านหนังสือหรือเปล่า</p>	
<p>เธอรู้ได้อย่างไรว่าเธอชอบ หรือไม่ชอบอ่าน</p>	
<p>หนังสือที่เธอชอบอ่านที่สุด เล่มล่าสุดคือ แต่งโดย</p>	<p>หนังสือเล่มต่อไปที่เธอจะอ่านคือ แต่งโดย.....</p>
<p>ตอนนี้การอ่านของเธอพัฒนาดีขึ้น เพราะ</p>	<p>เธอคิดจะพัฒนากระบวนการอ่านของตัวเองวิธีไหน</p>
<p>ในบรรดาหนังสือทั้งหลาย เธอชอบหนังสือประเภทไหน</p>	<p>เวลาอยู่ที่บ้าน เธออ่านหนังสือใหม่ เธอรู้สึกอย่างไร เวลาอ่านหนังสือที่บ้าน</p>

อธิบายบันทึกการอ่าน ๓

เมื่อถึงระยะที่เด็กอ่านหนังสือได้ด้วยตัวเองแล้ว เด็กก็มีประสบการณ์หลายอย่างจากการอ่าน ที่จะสะท้อนออกมา เด็กเริ่มมีความคิดบางอย่าง ที่เกี่ยวข้องกับความรู้สึกจากการอ่าน และเริ่มรู้ว่าการอ่านให้อะไรแก่ชีวิตของตัวเอง ความรู้สึกและความคิดเหล่านี้มักเป็นสิ่งที่ครูไม่สนใจ และด้วยเหตุนี้ครูจึงเข้าไม่ถึงตัวตนของเด็ก กระบวนการที่จะให้เด็กรวบรวมความคิดและจัดระบบ แล้วถ่ายทอดออกมา ครูอาจจะต้องช่วยบ้าง ครูต้องแสดงให้เห็นว่าครูสนใจจริงๆ ว่าเด็กจะพูดอะไร และพูดออกมาแบบไหน

ความรู้สึกและความคิดของเด็ก อาจมาจากการพูดคุยกันในห้องเรียน เช่น แบ่งกลุ่มเล็กๆ แล้วคุยกัน หรืออาจมาจากการพูดแสดงความคิดเห็นของเด็กจากเรื่องที่อ่าน แต่ส่วนมากแล้วการบันทึกก็ต้องทำอย่างจริงจัง

บันทึกการอ่าน ๓ เป็นแบบประเมินพัฒนาการที่เด็กเป็นผู้เขียนเอง เป็นคำถามปลายเปิด เพื่อเปิดโอกาสให้เด็กตอบสิ่งที่คิดออกมา แบบบันทึกนี้เหมาะที่จะใช้ในช่วงเริ่มต้นปีการศึกษาใหม่ เพราะจะช่วยให้คุณครูรู้จักเด็ก รู้ว่าเด็กมีทัศนคติ และความสนใจต่อการอ่านแบบไหน คุณครูอาจใช้แบบบันทึกนี้ในเทอม ๒ เพื่อนำมาเปรียบเทียบกับเทอมที่ ๑ และใช้ข้อเปรียบเทียบนี้สนทนากับเด็กได้ เมื่อสิ้นสุดเทอมที่สองคุณครูอาจใช้แบบประเมินนี้อีกครั้งหนึ่ง ซึ่งบันทึกของเด็กจะสะท้อนว่า ประสบการณ์การอ่านของเด็กพัฒนาไปเพียงใด

บันทึกการอ่านทั้ง ๓ ฉบับนี้ มีประโยชน์อย่างมากที่คุณครูจะใช้สำหรับสนทนา พูดคุยแลกเปลี่ยนกับผู้ปกครองของเด็ก

บันทึกการอ่าน ๔

ชื่อ

คุณครู

ชั้น

วันที่

<p>๑. บอกชื่อหนังสือที่เธอกำลังอ่านอยู่</p>	<p>๗. นอกจากหนังสือที่จัดให้ที่มุมอ่านแล้ว เธออ่านหนังสืออะไรอีกบ้าง</p>
<p>๒. เวลาอ่านเธอชอบหรือเปล่า ทำไมชอบ</p>	<p>๘. เธอชอบอ่านคนเดียวหรือว่าอ่านเป็นกลุ่ม</p>
<p>๓. เธอมีนักเขียนคนโปรดในใจหรือยัง ทำไมชอบนักเขียนคนนี้</p>	<p>๙. เธอชอบคุยเรื่องหนังสือเล่มนั้น เล่มนี้กับเพื่อนไหม</p>
<p>๔. เธอชอบหนังสือประเภทไหน (เช่น เทพนิยาย สืบสวน เรื่องผี ตลก)</p>	<p>๑๐. นอกจากมุมอ่านแล้ว เธอได้หนังสือมาจากไหนอีกบ้าง</p>
<p>๕. เวลาอ่านอะไรที่เธอรู้สึกว่าเป็นอุปสรรค</p>	<p>๑๑. เวลาเลือกหนังสืออ่าน เธอเลือกอย่างไร</p>
<p>๖. เวลาอยู่บ้าน เธอชอบอ่านหนังสือหรือเปล่า</p>	<p>๑๒. อื่นๆ</p>

อธิบายบันทึกการอ่าน ๔

แง่มุมของการสัมภาษณ์นักเรียน

อันที่จริงแล้ว เด็กๆ มีความคิดและข้อมูลมากมายที่จะสื่อสารกับคุณครู หรือผู้ใหญ่ สิ่งที่เหมาะสมที่สุดก็คือ การสัมภาษณ์หรือคุยกับเด็กตัวต่อตัว คุณครูอาจใช้บทสัมภาษณ์ตามตัวอย่างที่ให้ไว้ (การสัมภาษณ์ไม่จำเป็นต้องเรียงลำดับตามหมายเลขข้อ) เป็นไปได้ว่าคุณครูอาจจะนึกคำถามได้เพิ่มเติมระหว่างที่คุยกับเด็กเพราะเด็กแต่ละคนต่างกัน และมีแง่มุมพัฒนาการทางภาษาต่างกัน ดังนั้นการใช้แบบสนทนานี้ก็ต้องใช้อย่างยืดหยุ่น ถ้าอยากจะให้เด็กตอบคำถาม และพูดออกมาจริงๆ อาจจะลองให้เด็กเตรียมหนังสือที่ชอบหรือไม่ชอบมาด้วย โดยเฉพาะเล่มที่เพิ่งจะอ่านผ่านไปหมาดๆ บทสัมภาษณ์นี้คุณครูต้องบอกเด็กและถือว่าเป็นเรื่องส่วนตัว เด็กบางคนไม่ชอบให้คนอื่นรู้เรื่องของตนมากนัก แต่เขาอยากพูดคุยกับคนที่เขาไว้ใจและสนใจเขาจริงๆ ขณะสัมภาษณ์ขอให้แน่ใจว่าคุณครูไม่พูดแทรก แสดงความเห็นแทรก จนเด็กกลายเป็นผู้ถูกสั่งสอน แทนที่จะเป็นการสัมภาษณ์ เด็กต้องรู้ว่าการสัมภาษณ์เป็นกิจกรรมด้านบวก ไม่ใช่ด้านลบ

ควรเก็บแบบสัมภาษณ์นี้ไว้ ร่วมกับแบบประเมินพัฒนาการทางภาษาชุดอื่นๆ เพื่อใช้ประโยชน์ในการช่วยเหลือ และรายงานความก้าวหน้าของเด็กต่อไป

ในขณะสัมภาษณ์นั้น เป็นไปได้ว่าเด็กอาจจะมีประเด็นที่น่าจะสนทนากัน คุณครูอย่ามองข้าม ต้องสนใจคุยกับเด็ก อย่าให้เด็กรู้สึกว่าการสัมภาษณ์เป็นเพียงงานชิ้นหนึ่งตามหน้าที่ที่ครูต้องทำ เช่นถ้าเด็กบอกว่าเขาไม่ชอบอ่านเป็นกลุ่ม ประเด็นที่น่าสนใจก็คือ ทำไม เพราะอะไร หรือบางคนอาจตอบว่าไม่ชอบเรียนภาษาเลย คำถามที่ควรสนใจก็คือ ไม่ชอบตรงไหน อะไรทำให้ไม่ชอบ เป็นต้น

การพัฒนาของเด็กจากการเรียนรู้ภาษาและวรรณคดี

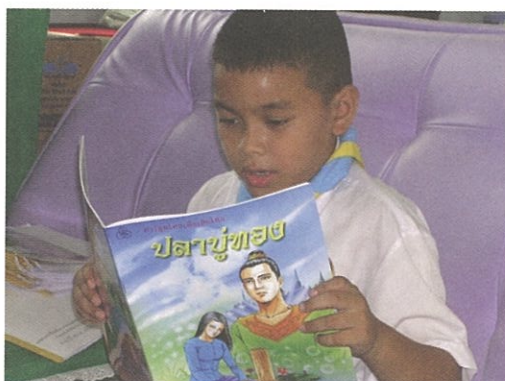
เด็กแต่ละคนอ่านเรื่องเดียวกัน แต่ไม่เคยมีใครคิดหรือรู้สึกเหมือนกัน เด็กตอบสนองต่อเรื่องที่อ่านโดยผ่านจินตนาการ หรือการวาดภาพของตัวเอง เด็กต้องรู้สึกเอง เข้าใจผ่านสมองของตัวเอง ตามแบบที่เป็นตัวเอง บางคนชอบขุนแผน บางคนเกลียดขุนแผน บางคนชอบศรีธนญชัย บางคนไม่ชอบ นี่ก็คือธรรมชาติของการอ่านวรรณคดีและงานวรรณกรรม ผู้เขียนพยายามที่จะควบคุม ตะล่อมให้ผู้อ่านคิดอย่างที่ต้องการ แต่ผู้เขียนก็รู้ว่าผู้อ่านแต่ละคนเป็นตัวของเขาเอง ไม่มีใครเหมือนกัน

ทักษะที่ใช้ในการอ่านออกเสียง วิเคราะห์หนังสือ หรือการสะท้อนความเข้าใจในเรื่องที่อ่านนั้น แตกต่างในเด็กแต่ละคน และความลึกซึ้งก็ไม่เท่ากันด้วย แต่ทักษะเหล่านี้ล้วนเป็นทักษะที่สามารถฝึกฝนและพัฒนาได้ ครูต้องตระหนักอยู่ตลอดเวลาว่า เด็กทุกคนมีระดับทักษะ และความรู้สึกนึกคิดที่แตกต่างกัน เด็กทุกคนมีลักษณะของตนเอง ซึ่งต้องได้รับการดูแลและพัฒนาด้วยวิธีการที่เหมาะสม

ครูอาจช่วยสร้างความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับหนังสือ โดยวิธีต่อไปนี้

- จัดกิจกรรมที่จะช่วยให้เด็กเห็นความเชื่อมโยงระหว่าง เรื่องราวในหนังสือและชีวิตจริงของตัวเอง
- ช่วยให้เด็กวิเคราะห์และแสดงความคิดเห็นต่อมุมมองของผู้เขียน
- ช่วยให้เด็กเข้าใจสิ่งที่ผู้เขียนต้องการสื่อสาร หรือนัยที่แท้จริง ซึ่งอาจแฝงอยู่

สิ่งที่จำเป็นต่อการพัฒนานักอ่านตัวน้อยคือ การสอนที่ดี หนังสือที่มีคุณภาพ กิจกรรมที่มีปฏิสัมพันธ์ที่ออกแบบมาอย่างดี สนุกสนาน และเชื่อมโยงกับหนังสือ

ตัวอย่างใบงาน เพื่อเชื่อมโยงความรู้สึกของเด็กกับสถานการณ์ของตัวละคร

อิเหนา

สองอินทนิลมาท้าวเจ้าเขมเป็นนุชเขมา เธอจะรู้สึกอย่างไร

เขียนบันทึกของตัวเอง บอกความรู้สึกที่เธอต้องแต่งงานไปขงกาท

บันทึก วันที่ _____

ตัวอย่างใบงาน เพื่อให้นักเรียนเข้าใจความคิดของผู้เขียน

คำจากเรื่อง	เธอกคิดว่าคำที่พิมพ์สีแดงหมายความว่าอย่างไร
พ่อจะเข้าไปหาความสงบ วิเวก ในป่า	
ตาเทพ จำศีลภาวนา อยู่ในป่าโดยสงบ	
เรื่องราวของตาหมอเสือกก็ ร้าย เสียกันออกไปว่า ศักดิ์สิทธิ์นัก	
เขาออกท่องเที่ยวไปตาม ถิ่นฐานบ้านป่า ต่างๆ	
รีบหายา พันบ้าน มารักษาให้พ่อทุเลาไปก่อนเถิด	
เขาได้ยินเสียงเสือ คำราม เสียงดังลั่นไปหมด	

บทที่ ๔

พัฒนาการทางภาษา ๕ ประการ

สะพานที่เชื่อมโยงเด็กกับหนังสือก็คือจินตนาการ ความผูกพันของเด็กต่อสิ่งที่อ่านขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้เขียน ในการสื่อสารภาพด้วยตัวหนังสือ ขึ้นอยู่กับประสบการณ์และความรู้ของเด็ก เกี่ยวกับหัวข้อนั้นๆ และขึ้นอยู่กับความสามารถในการจินตนาการ หรือการสร้างภาพในสมองจากข้อความที่อ่าน

ในระดับเริ่มแรก หลักๆ แล้ว เด็กเพิ่งแต่เริ่มเข้าใจเรื่องราว และเห็นภาพตามที่หนังสือบรรยาย

ในระดับสูงขึ้น การอ่านวรรณคดีและวรรณกรรม จะเป็นการฝึกฝนและพัฒนาจินตนาการของเด็กเอง ครูอาจช่วยกระตุ้นพัฒนาการของเด็กโดยวิธีต่อไปนี้

- ให้เด็กลองคาดเดาเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้น
- ให้เด็กเสนอการแก้ปัญหา จากเรื่องแบบอื่นที่น่าจะเป็นไปได้
- ให้เด็กบรรยายลักษณะของผู้คน และสถานที่ในเรื่องที่อ่าน
- ให้เขียนเรื่องเดียวกันกับเรื่องที่อ่าน แต่เปลี่ยนแนวออกไป เช่น อ่านเรื่องปลาโลมา แล้วนำไปแต่งใหม่เป็นนิทาน แต่ใช้ข้อมูลเดิม และเพิ่มเติมข้อมูลอื่นๆ ที่จำเป็น

๑. การพัฒนาความเข้าใจภาษา

นักเขียนทุกคนมีสำนวนภาษาแตกต่างกันออกไป วิธีใช้ภาษาของนักเขียนแต่ละคน เปิดโอกาสให้เด็กวิเคราะห์และตระหนักว่า คำและภาษาแบบต่างๆ มีผลต่ออารมณ์ของผู้อ่าน และทำให้เรื่องสนุกสนานน่าอ่าน

ในระดับเริ่มแรก เด็กเริ่มพัฒนาความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้ภาษาเบื้องต้น เช่น

- การเริ่มเรื่อง การเปิดฉากของเรื่องราวทั้งหมด แบบนั้นๆ มีผลต่อผู้อ่านแบบไหน
- โครงสร้างและความยาวของประโยค มีผลต่อการดำเนินเรื่องว่าจะเร็วหรือค่อยเป็นค่อยไป
- การเลือกคำมาใช้ เช่น กังวล วิดก ทุกข์ร้อน ทุกข์ใจ ทำให้ผู้อ่านรู้สึกต่อตัวละครไม่เหมือนกัน
- เปรียบเทียบอารมณ์ที่เกิดขึ้นในผู้อ่าน ระหว่างหนังสือสองเล่มที่ต่างกันมาก เช่น นากั้ว ตลก

ในระดับสูงขึ้น ความเข้าใจการใช้ภาษาของเด็ก อาจพัฒนามากขึ้นได้ด้วยหลายวิธี เช่น

- พิจารณาสับเปลี่ยนคำที่เลือกใช้ โดยคำนึงถึงผลต่ออารมณ์ เช่น เสียงดังกับเสียงก้อง กัมปนาท เอ็ดตะโรกับส่งเสียงดัง ตวาดกับต่อว่า เป็นต้น
- ออกเสียงและแยกแยะภาษาในสำเนียงต่างๆ เช่น ภาษากลาง ภาษาถิ่น
- สังเกตการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงของภาษา จากอดีตจนปัจจุบัน เช่น ในบทกวีของสุนทรภู่ โคลงโลกนิติ จะเห็นคำและโวหารที่เราไม่นิยมใช้แล้ว เช่น ห่อน ลึ่ง
- รู้จักใช้ถ้อยคำ สำนวนเฉพาะ ในขณะอภิปรายเกี่ยวกับส่วนประกอบของเรื่อง

ตัวอย่างใบงาน

ต่อไปนี้เป็นข้อประโยคที่ขึ้นต้น และลงท้ายของแต่ละตอนที่สำคัญเมื่อเขียนเรื่องตามจินตนาการ ของชั้นคู่
กันเพื่ออ่านข้อความแล้วให้เขียน ○ ส้อมชอบตัว ข ถ้าเธอคิดว่าประโยคนั้นเป็นประโยคขึ้นต้น
ให้เขียน ○ ส้อมชอบตัว ล ถ้าเธอคิดว่าเป็นประโยคลงท้ายให้ส่งหนามากันว่าทำไมจึงตอบเช่นนั้น

ฝ่ายสมิงพระรามซึ่งถูกจับเป็นเชลย และติดคุกอยู่ใน กรุงอังวะมาเป็นเวลานาน.....	ร ล
เมื่อสมิงพระรามเข้ามากราบทูลว่าไม่มีม้าตัวใดถูกใจ จึงตรัสสั่งให้เสนาบดีจัดม้าที่อยู่นอกเมืองมาให้เลือกอีก	ร ล
แล้วพระเจ้ากรุงต้าฉิง ก็สั่งให้เลิกทัพกลับไป ยังกรุงจีน	ร ล
ครั้งรุ่งขึ้นเข้าพวกผู้คุมก็ยิ่งพูดกันต่ออีกว่า ครั้งนี้คง จะต้องเสียเมืองเป็นแน่ สมิงพระรามได้ฟังก็ตกใจ	ร ล
เมื่อพระเจ้ากรุงจีนเสด็จถึงค่ายแล้ว เหล่านายทัพนายกอง ก็มาเข้าเฝ้า	ร ล
พระเจ้ากรุงจีนให้ทหารนำศพกามะณีมาทำพิธีระต่อเข้ากับตัว ใส่หีบแล้วให้นำไปฝังอย่างดี แล้วจึงเสด็จกลับเข้าค่าย	ร ล

๒. การพัฒนาความเข้าใจโครงสร้างของบทความ สารคดี และข้อมูลแบบต่างๆ

ยิ่งเด็กได้อ่านวรรณกรรมหลากหลายแนวมากเท่าใด ความเข้าใจเกี่ยวกับโครงสร้างของบทความ สารคดี และข้อความแบบต่างๆ ก็ทวีขึ้นมากเท่านั้น ตัวอย่างเช่น

- เข้าใจความแตกต่างระหว่างงานเขียนแบบต่างๆ เช่น นิทาน บทกลอน บทละคร บันทึก จดหมาย รายงาน บทความ
- รู้จักแนวงานเขียนที่เปลี่ยนแปลงมากขึ้น เช่น บทกวี มีกลอน ๘ กภาพยยานี โคลงสี่สุภาพ ฯลฯ
- รู้จักแนวหนังสือและลักษณะเด่นของแต่ละแนว เช่น ชีวประวัติ เรื่องเพื่อฝัน
- รู้จักส่วนประกอบของนิทาน บทกวี และงานเขียนอื่นๆ และวิธีนำเสนอ การจัดวางเรื่องราวลงบนหน้ากระดาษ
- รู้จักคำเฉพาะที่ใช้กับส่วนต่างๆ ของโครงสร้างงานเขียน เช่น
 - ◆ คำ : กริยา นาม วิเศษณ์ บุพบท สันธาน อุทาน
 - ◆ โครงเรื่อง : ตอนต้น ตอนสำคัญ ตอนจบ
 - ◆ บทกวี : สัมผัส ฉันทลักษณ์ วรรค บท
 - ◆ ข้อความ : คำ กลุ่มคำ ประโยค ย่อหน้า

ตัวอย่างใบงาน เพื่อฝึกให้เข้าใจการนำเสนอความคิดของผู้แต่ง

ให้เขียนเลขหน้าทีี่ข้อความนี้ปรากฏ และระบุว่าประโยคใดในคำพูดที่หมายถึงคำพูดเป็นประโยคนิติไหน

หน้า	ประโยคที่พูด	ชนิดของประโยคที่พูด อยู่ในเครื่องหมายคำพูด
๑๑	<p>“นางสีดา ต้อง เป็นของข้า”</p> 	ความคิด
๑๒	<p>“ข้าพเจ้าได้ส่งงูมา มาแต่ไหนหน๊ะ”</p> 	คำถาม
๑๕	<p>“จงปิดประตูเข้าเสีย เราชะรบกับท้าวพิ”</p>
๑๖	<p>“ข้าพเจ้าไม่ไหวแล้ว ปล่อยข้าไปเถิด”</p>
๑๘	<p>“คุณแม่ฉลาดจัง เอากระดาษไปห่อขนม มาล้อมประตูให้สูงโย่ง”</p>

๓. การพัฒนาการคิดวิเคราะห์และใช้เหตุผล

ขณะที่เด็กพัฒนาการโต้ตอบ เรียนรู้การใช้ภาษาและโครงสร้างงานเขียน เด็กต้องพัฒนาการคิด และ การใช้เหตุผลไปด้วย และเมื่อคิดแล้วก็ต้องสื่อสารความคิดออกมาโดยใช้คำอย่างเหมาะสม ครูควรจัด กระบวนการและกิจกรรมให้เด็กได้ฝึก ประเมินงานเขียน เช่น

- การสร้างตัวละคร (นิสัย รูปร่าง)
- ความสร้างสรรค์ แปลกใหม่ ของโครงเรื่อง
- การสร้างเงื่อนไขให้ชวนติดตาม
- ความเหมาะสมของบทสนทนา
- อารมณ์ที่หนังสือให้ผู้อ่าน
- ความเหมาะสมของคำที่ใช้
- มุมมองของผู้เขียน

ในโรงเรียนระดับประถมศึกษา ครูควรทำดังต่อไปนี้

- ครูลองวิจารณ์เป็นตัวอย่าง เขียนประเด็นสำคัญที่ต้องประเมินไว้เป็นหลักให้เด็กเห็น
- การอภิปรายและคำถามที่让孩子เขียนตอบ เช่น หนังสือเล่มนี้ดีตรงไหน ทำไมเธอถึงชอบตัวละคร ตัวนี้ ทำไมเธอไม่ชอบหนังสือเล่มนี้

ตัวอย่างใบงาน เพื่อให้นักเรียนประเมินงานเขียนของผู้ประพันธ์

ตอบคำถามว่าใครเป็นคนพูดประโยคต่อไปนี้ และพูดทำไม

<p>ใครพูด _____ ทำไม _____</p>	<p>อหิงสกะ เข้าห้องฆ่าคนให้ได้ ๑,๐๐๐ คน เสียก่อน แล้วข้า จะถ่ายทวารวิเศษให้</p>
<p>ใครพูด _____ ทำไม _____</p>	<p>อาชาหุย์ อหิงสกะคิดจะ เป็นคู่กับเมียท่าน</p>
<p>ใครพูด _____ ทำไม _____</p>	<p>เราหยุดแล้ว แต่ท่านสิ ยังไม่หยุด</p>
<p>ใครพูด _____ ทำไม _____</p>	<p>บุตรของข้าพระองค์เกิดได้แก่กษัตริย์ แต่ข้าพหุทชเจ้าจะดูแลอย่างไร มิให้เขา เป็นอันตราบต่อแคว้นแคว้นพระเจ้าข้า</p>

สังเกตการอ่านของเด็กแต่ละคน นำไปวางแผนกิจกรรม

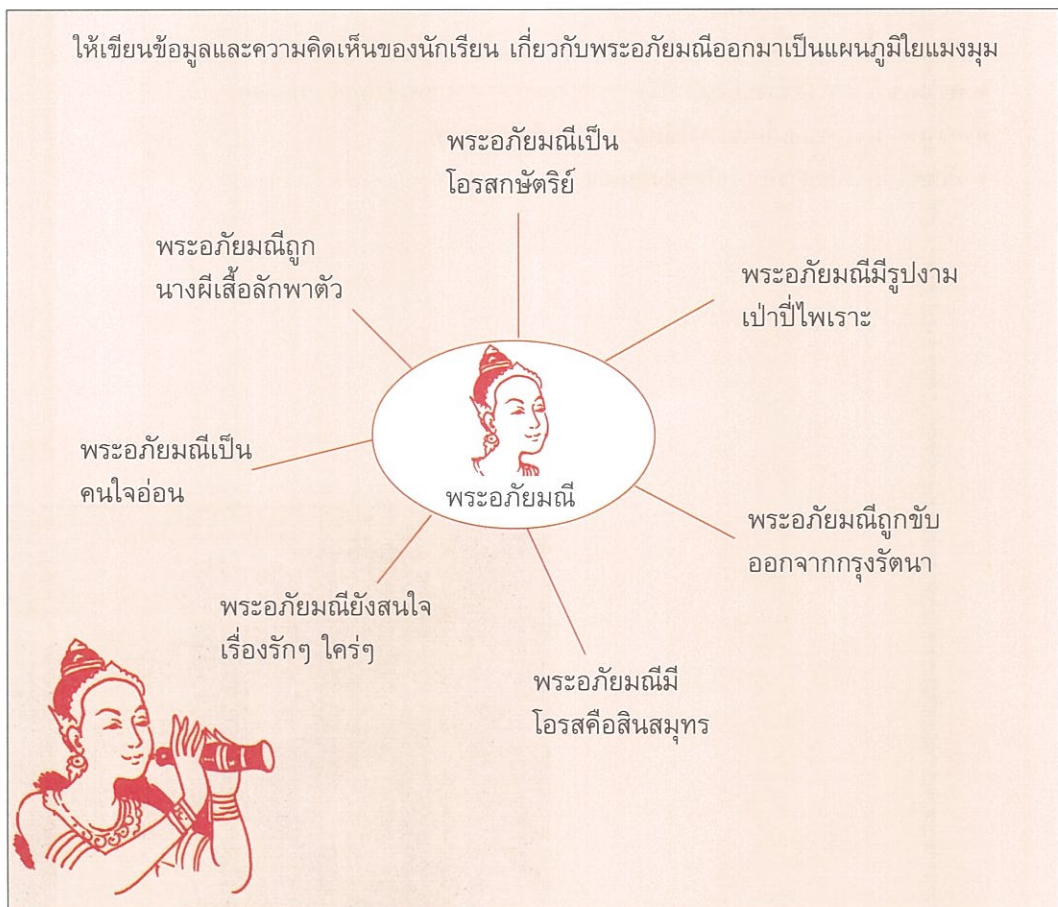
ด้วยการสังเกตพฤติกรรม และปฏิกิริยาของเด็กแต่ละคน ในชั่วโมงอ่านเป็นกลุ่ม เวลาพัก หรือแม้แต่ในห้องเรียนทั่วไป ครูจะสามารถเรียนรู้จักนิสัย ระดับทักษะและความรู้สึกนึกคิดของเด็กได้ในระดับหนึ่ง เพื่อนำไปใช้เป็นส่วนหนึ่งของการวางแผนกิจกรรมในห้องเรียน ให้แน่ใจว่าเด็กทุกคนได้พัฒนาไปอย่างเต็มศักยภาพ ประเด็นต่อไปนี้เป็นประเด็นที่ครูต้องสนใจเป็นพิเศษ

- พัฒนาการทางอารมณ์ของเด็ก
- ปฏิกิริยาที่เด็กมีต่อหนังสือ
- ความเข้าใจภาษาที่ใช้
- ความเข้าใจโครงสร้างของเด็กที่มีต่อการอ่านบทความ และข้อมูลแบบต่างๆ
- ความสามารถของเด็กในการใช้เหตุผล และคิดวิเคราะห์
- ทักษะในการสื่อสารความคิดของตนเอง

๕. การพัฒนาทางอารมณ์

วรรณกรรมมีผลต่อการพัฒนาทางจิตใจ และอารมณ์ของเด็กอย่างมาก เพราะมันเกี่ยวข้องกับประสบการณ์ของตัวละคร แรงจูงใจ ความใฝ่ฝัน ปัญหาที่เสียตายนอง หรือที่ต้องให้เลือกว่าจะเลือกทางใดทางหนึ่ง ซึ่งเปิดโอกาสให้เด็กอภิปรายและวิเคราะห์ถึงลักษณะนิสัยแบบต่างๆ ของคน และวิธีการอยู่ร่วมกับผู้อื่น เช่น ความสัมพันธ์ฉันมิตร ครอบครัว คนเกเร นักเลงหัวไม้ ความเชื่อส่วนบุคคล และความใฝ่ฝัน

พัฒนาความเข้าใจ ผ่านการอภิปราย แลกเปลี่ยน ค้นคว้า วิเคราะห์

นักเรียนสามารถอภิปราย แลกเปลี่ยน ค้นคว้า วิเคราะห์ เกี่ยวกับความสัมพันธ์ของมนุษย์แบบต่างๆ ผ่านกิจกรรมต่อไปนี้ เช่น อภิปรายกลุ่ม ทำประวัติ และข้อมูลตัวละคร (profile) ทำตาราง ผังความคิด จับคู่ และแสดงละคร อันจะทำให้เด็กได้เชื่อมโยงประสบการณ์ของตัวละคร เข้ากับประสบการณ์ของตัวเอง รวมถึงสิ่งที่อาจเกิดขึ้น เช่น ตัวละครใฝ่ฝันอยากเป็นหมอ เด็กก็อาจอยากเป็นหมอ แต่ตัวละครในเรื่องสอบไม่ติด จึงต้องไปเรียนพยาบาลแทน ทำให้เด็กได้เรียนรู้จากความผิดพลาด หรือความสำเร็จของตัวละครนั้น ครูมีหน้าที่ช่วยให้ความเชื่อมโยงเหล่านี้ชัดเจน และมีความหมายขึ้น

สิ่งที่เด็กจะได้รับก็คือ ความเข้าใจตัวเอง และเข้าใจในความสัมพันธ์แบบต่างๆ ที่มีผลต่อชีวิตเด็ก เช่น ชีวิต ความรัก ความเป็นศัตรู ความปลอดภัย ความเสี่ยง

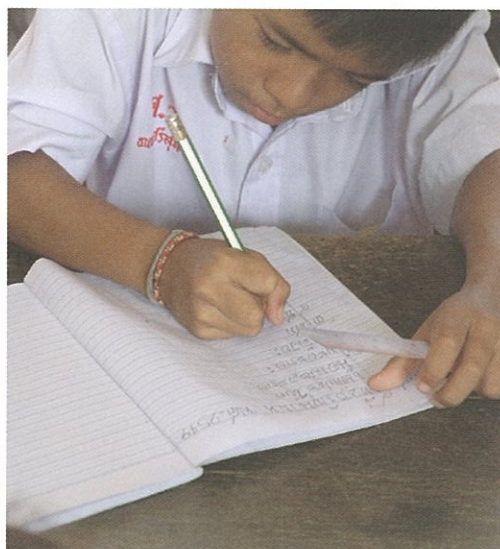
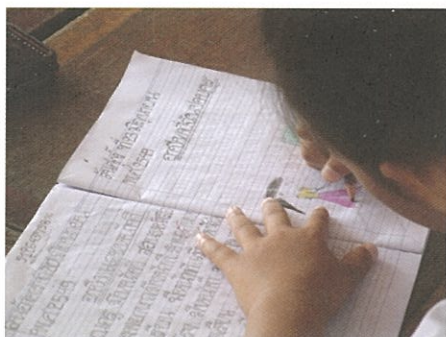

ตัวอย่างใบงาน เพื่อเชื่อมโยงความคิดเห็น ทักษะคิดต่อชีวิต และพัฒนาการทางความคิด-อารมณ์
 ของนักเรียนต่อตัวละคร (พิจารณาใช้ให้เหมาะกับวัยของเด็ก)

หากพบเหตุการณ์ที่เหมือนๆ กัน เธอรู้สึกอย่างไรบ้าง ลองกลับไปอ่านหนังสือ เพื่อหาคำตอบต่อไป

ประเด็น	ข้อมูลเกี่ยวกับบุษบา	ข้อมูลเกี่ยวกับตัวเธอเอง
รูปร่าง หน้าตา		
นิสัย ใจคอ		
การแก้ปัญหา		
การใช้อารมณ์เมื่อ ประสบเหตุการณ์ ร้ายแรง		
ความเสียสละ		

วิธีการทั้งหมดที่กล่าวมาข้างต้นนี้ ครูเลือกมาใช้ก็เพื่อช่วยให้เด็กรู้สึกมั่นใจมากขึ้น ในการเขียนและอธิบายจุดแข็งและจุดอ่อนของหนังสือ ในระหว่างการเขียน เด็กก็ต้องพิจารณาแนวหนังสือ วิธีการแต่ง ผู้เขียน และประเด็นอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง และเห็นอื่นใด เมื่อเด็กประเมินงานของคนอื่นเป็น รู้ว่ามีจุดอ่อน จุดแข็งตรงไหน ในทางกลับกัน เด็กก็รู้ว่าเขาควรเขียนแบบไหน และไม่ควรวาดแบบไหน เท่ากับเด็กได้มีโอกาสพัฒนาคุณภาพงานเขียนของตนเอง สามารถจัดระเบียบความคิด และประเมินงานตัวเองตามเกณฑ์ที่เขาใช้ในการประเมินงานเขียนของคนอื่นด้วยเช่นกัน

๕. การพัฒนาทักษะในการสื่อสารสิ่งที่คิด

ในการพัฒนาทักษะการสื่อสารสิ่งที่คิด (communication skills) เด็กจะได้พัฒนาทักษะผ่านกระบวนการดังต่อไปนี้

- อ่านออกเสียงให้คนอื่นฟัง
- แสดงบทบาทในละคร
- การอภิปราย
- การเขียน
- การฟังอย่างวิเคราะห์วิจารณ์

กระบวนการสื่อสารที่กล่าวมาข้างบนนี้ จะเป็นไปได้ก็ต่อเมื่อมีปฏิสัมพันธ์ระหว่าง

- เด็กกับเพื่อน
- เด็กกับกลุ่มย่อย
- เด็กกับชั้นเรียน
- เด็กกับครู
- เด็กกับครอบครัว

เด็กพัฒนาทักษะการพูดและการฟังข้างต้น โดยผ่านกิจกรรม ดังต่อไปนี้

- เล่านิทาน
- แสดงบทละครตัวใดตัวหนึ่ง
- สรุป หรืออธิบายประเด็น
- สรุปผลการอภิปราย
- ช่วยกันแก้ปัญหาที่ครูตั้งให้เป็นโจทย์

ภาคผนวก

แนะนำกิจกรรมกระบวนการสอน เพื่อพัฒนากระบวนการคิด

กิจกรรมที่ ๑

แจกแจงความคิด

เขียนข้อความสั้นๆ จากเรื่อง หรือบทกลอนบทหนึ่ง ลงไปในกระดาษแผ่นใหญ่ แจกให้นักเรียนกลุ่มละ ๑ แผ่น พร้อมกับดินสอ ปากกา สีไม้ หรือสีเมจิก ให้กลุ่มอภิปรายเกี่ยวกับบทกลอนนั้น แล้วเขียนความคิด ข้อเสนอแนะ ข้อสงสัยของตัวเอง ลงในพื้นที่ว่างรอบๆ ข้อความ อาจใช้ปากกาหรือใช้สีเน้นคำที่สำคัญด้วยก็ได้ กิจกรรมนี้เตรียมนำไปสู่การอภิปรายกับครู หรือนำเสนอให้นักเรียนในชั้นฟังต่อไป

งูเหลือม

งูเหลือมจัดอยู่ในกลุ่มงูขนาดใหญ่มาก ขนาดของมันใหญ่รองจากงูอนาคอนดา แห่งทวีปอเมริกาใต้ ตัวงูเหลือมมีสีเหลืองเลื่อมดำ งูเหลือมโตเต็มที่อาจยาวถึง ๒๕-๓๐ ฟุต งูเหลือมเป็นงูที่น่ากลัวมาก มันชอบอยู่ตามถ้ำ โปรง หรือยอดไม้สูง

งูอะไซท์ใหญ่ที่สุดในโลก

งูเหลือมมีสีเดียวกับหิซ

ผมไม่อยากเห็นงูเหลือม

หนูเคยดูหนึ่งตัวของงูอนาคอนดา

ถ้าเขาไปเที่ยวเก่า เขาจะเขอะงูหิซเปล่า

กิจกรรมที่ ๒

คิดแล้ววาด

เด็กคนแรกอ่านข้อความจากนิทาน แล้วเขียนคำบรรยายว่า อยากให้ภาพที่จะประกอบข้อความนี้เป็นอย่างไร ส่งต่อให้เด็กคนที่ ๒ ร่างภาพคร่าวๆ ตามคำบรรยาย ให้คนแรกช่วยวิจารณ์ จากนั้นจึงแก้ไขและวาดภาพสำเร็จ และระบายสีให้เรียบร้อย

ทศกัณฐ์

ทศกัณฐ์เป็นยักษ์
มี ๑๐ ศีรษะ
๑๐ หน้า

- ทศกัณฐ์เป็นยักษ์มี ๑๐ ศีรษะ ๑๐ หน้า
- ทศกัณฐ์คชของนคชงกก
- โนมที่สูตทศกัณฐ์กัเตสกกพกนางลิตก

.....
.....
.....

กิจกรรมที่ ๓

ก่อนหน้านั้น

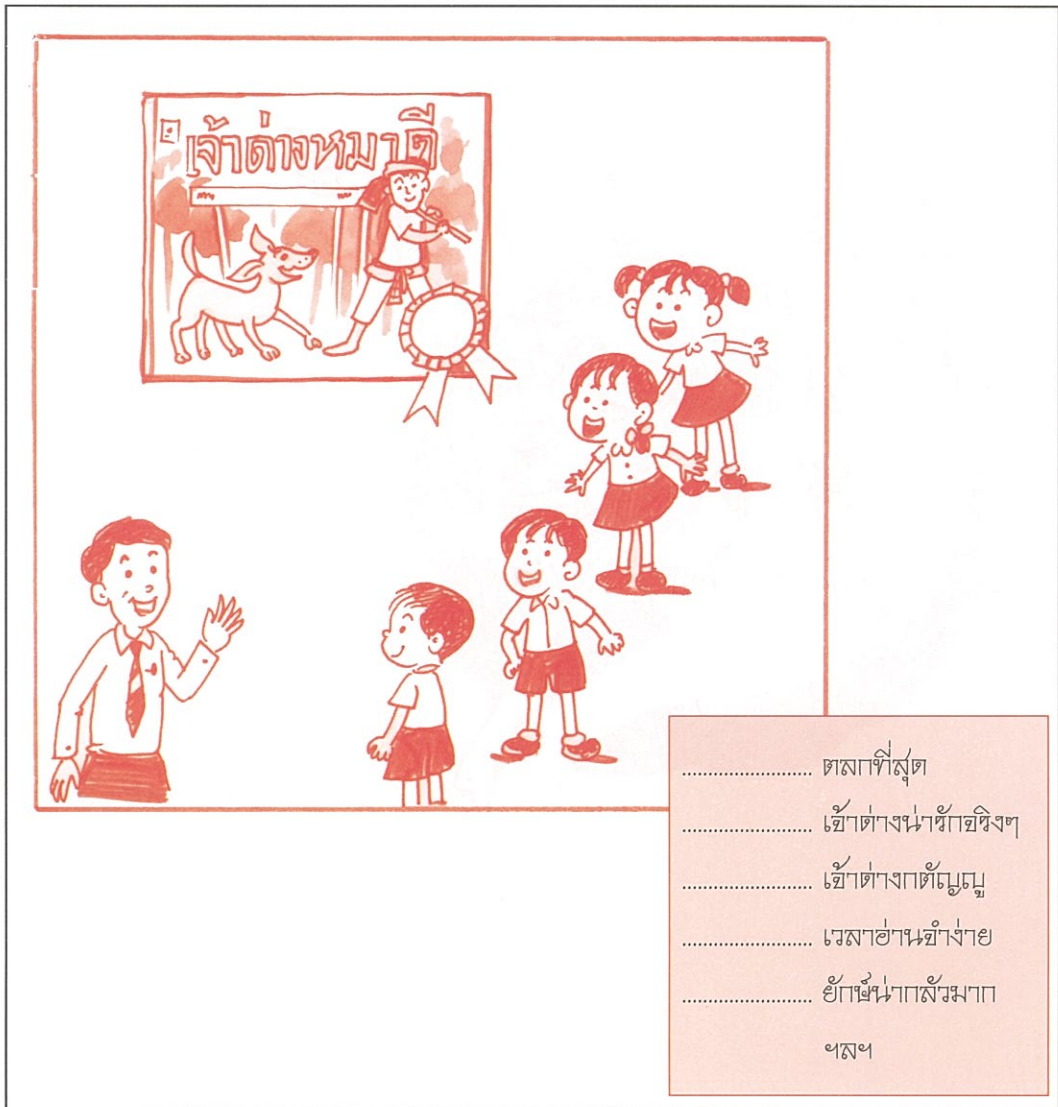
ให้เด็กนั่งเป็นวงกลม ให้คนแรกเริ่มเล่าเรื่องจากตอนจบ คนต่อไปก็เล่าย้อนหลังไปเรื่อยๆ ไม่จำเป็นต้องทั้งเรื่อง เพียงบทเดียวก็ได้ ทุกครั้งที่เด็กคนใหม่เริ่มเล่า เริ่มด้วยคำว่า “ก่อนหน้านั้น”

กิจกรรมที่ ๔

มอบรางวัลให้หนังสือ

เมื่อครบรอบอาทิตย์หรือเดือนหนึ่งให้เด็กตัดสินให้รางวัลหนังสือที่ได้อ่านมา โดยให้ตามแนวของหนังสือ ซึ่งเด็กเป็นผู้กำหนดเอง เช่น ตลก น่าตื่นเต้น แปลกใหม่ น่าสนใจ แล้วเขียนลงบนกระดาษแผ่นใหญ่ วิธีนี้จะช่วยให้เด็กรู้จักประเมินคุณค่าหนังสือ เด็กจะผูกพันกับหนังสือ รู้ว่าคนอื่นกับเราคิดเหมือนกันหรือเปล่า และช่วยให้คนที่ยังไม่ได้อ่านอยากจะอ่านขึ้นมาจริงๆ

..... ตลกที่สุด

..... เข้าตางน่าอัศจรรย์ๆ

..... เข้าตางกตัญญู

..... เวลาอ่านขำง่าย

..... ย้ำแก่น่าสรัสมาก

ฯลฯ

กิจกรรมที่ ๕

หาข้อมูลสนับสนุนความคิด

เด็กควรมีเหตุผลสนับสนุนสิ่งที่เขาคิด ครูจำเป็นต้องหาคำพูดที่กระตุ้นให้เด็กเข้าใจได้ดีขึ้นว่า เขาต้องทำอะไรกันแน่ ดังนั้น แทนการพูดว่า “หาเหตุผลสนับสนุนมาซิ” ซึ่งเป็นถ้อยคำที่เป็นนามธรรมเกินไปสำหรับเด็ก ให้เปลี่ยนเป็น “เราจะรู้ได้อย่างไร” หรือ “มาเล่นเกมนักสืบกันเถอะ” เป็นต้น

หัดคิด คิดแล้วตอบ

๑. สิ่งขลุ่ยๆเป็นคณพหุชื่อสัตว์
๒. ทำไมเราคิดถึงว่าพช
นาชายคนี้ไม่พิต
๓. เชอเรือใหม่กว่าพชอศว
สขางโลก ทำไมเรือ
ทำไมไม่เรือ

กิจกรรมที่ ๖

ลำดับเหตุการณ์

ให้เด็กจับคู่กัน เขียนเหตุการณ์สำคัญประมาณ ๕-๑๐ เหตุการณ์จากนิทาน โดยแยกเขียนแต่ละเหตุการณ์บนกระดาษแข็งแผ่นเล็ก จากนั้นสลับชุดบัตรกับคู่อื่น แล้วพยายามลำดับบัตรเหตุการณ์ให้ถูกต้อง

นางขันเทวีศัลยศไสยหอยสังข์

นางขันเทวีให้ชายนางขันเทวี

ทำรอยศัลยศไสยนางออกชากว้าง

พระสังข์ออกชากว้างหอยมาปรากฏตัว

นางขันเทวีหุบหอยสังข์แตก

พระสังข์ไปอาศัยอยู่กับมาฆตาเสีียง

กิจกรรมที่ ๗

ทำปกหนังสือ

ให้นักเรียนแบ่งกลุ่มวิเคราะห์วิจารณ์ปกของหนังสือ ทั้งก่อนและหลังการอ่าน ถึงสิ่งที่ปกสื่อสารกับผู้อ่าน เช่น มันทำให้เราคิดถึงเรื่องอะไร ตรงกับเรื่องในหนังสือหรือไม่ ดึงดูดให้เราหยิบหนังสือนั้นมาอ่านได้แค่ไหน เป็นภาพปกที่เหมาะสมแล้วหรือยัง ถ้าไม่ มีภาพอื่นที่จะนำมาใช้แทนได้ไหม จากนั้น ให้เด็กลองทำปกอันใหม่สำหรับหนังสือเล่มนั้น

กิจกรรมที่ ๗

บันทึกการอ่าน

โดยทั่วไปแล้ว เรามักทำบันทึกการอ่านแบบสำเร็จรูป ซึ่งเป็นสิ่งจำเจที่สุดสำหรับเด็ก ให้ครูเขียนแบบฟอร์มบันทึกการอ่านหลายๆ แบบ แต่ละแบบควรมีไม่มากกว่า ๔-๖ เรื่องที่จะให้เด็กวิจารณ์และสรุป เช่น สาระสำคัญของเรื่อง โครงเรื่อง ฉาก สถานที่ ฯลฯ วิธีตั้งคำถามต้องเปิดกว้าง ให้นักเรียนสามารถเขียนความรู้สึก และให้เหตุผลสนับสนุนความคิดได้อย่างอิสระ

บันทึกการอ่าน

ชื่อหนังสือ

วันที่

ผู้บันทึก

เรื่องนี้เกี่ยวกับอะไร?

.....

.....

ตัวละครไหนเธอไม่ชอบที่สุด ทำไม?

.....

.....

เหตุการณ์ในเรื่องนี้เกิดขึ้นที่ไหน?

.....

.....

.....

บันทึกการอ่าน

ชื่อหนังสือ

วันที่

ผู้บันทึก

เรื่องนี้ใครเป็นตัวละครสำคัญบ้าง

๑. ๔.

๒. ๕.

๓. ๖.

ตัวละครไหนมีบทบาทสำคัญ เขาทำอะไรในเรื่องนี้

.....

.....

ถ้าเธอเป็นคนเขียนเอง เธออยากให้เรื่องจบลงแบบ
ไหน

.....

.....

.....

กิจกรรมที่ ๘

รู้จักตัวละคร

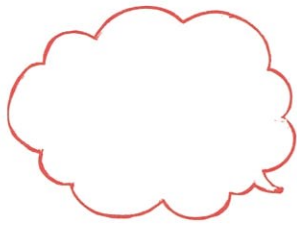

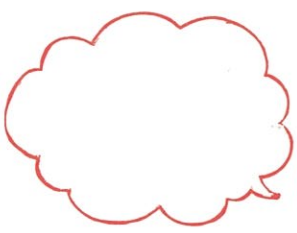

๑. วาดภาพตัวละครไว้กลางกระดาษแผ่นใหญ่ เขียนคำที่เหมาะสมจะบรรยายตัวละครนั้นๆ ที่สุดไว้รอบๆ โดยแบ่งหมวดหมู่คำบรรยายเป็นเรื่องต่างๆ เช่น บุคลิก ความสามารถพิเศษ นิสัย ปัญหา ฯลฯ
๒. วาดแผนผังวงกลมซ้อน (venn diagram) สองวง ให้มีส่วนหนึ่งซ้อนกัน หนึ่งวงเป็นตัวแทนตัวละคร ๑ ตัว ให้เขียนความเหมือนของตัวละคร ๒ ตัวนั้นไว้ตรงกลางที่วงกลมซ้อนกัน แล้วเขียนความแตกต่างไว้ในส่วนที่ไม่ซ้อนกัน
๓. คุณครูอาจแนะนำให้นักเรียนลองสมมติเหตุการณ์ขึ้นมา ๑ เหตุการณ์ และลองคิดว่าตัวละครนั้นๆ จะแก้ปัญหาอย่างไร หรือเลือกทำอะไร

กิจกรรมที่ ๑๐

ก่อนเมฆคำพูดและความคิด

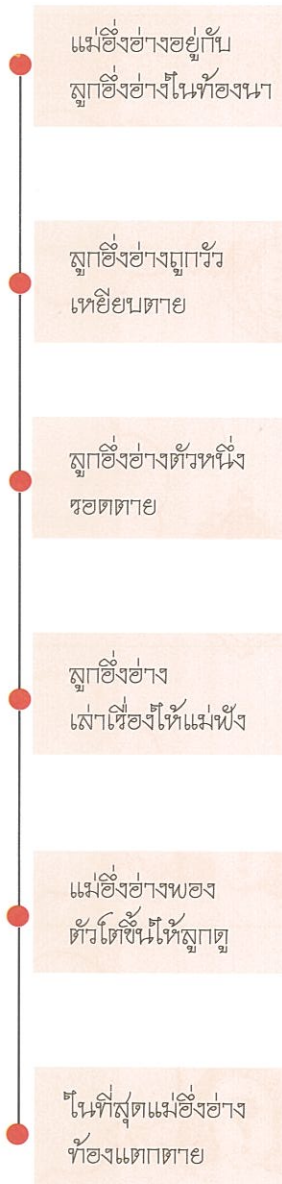
วาดภาพก่อนเมฆสองก้อนติดกัน ก้อนแรกเขียนคำพูดของตัวละคร ก้อนที่สองเขียนสิ่งที่ตัวละครนั้นคิดในขณะที่พูด โดยเลือกเหตุการณ์จากหนังสือ กิจกรรมนี้จะแสดงการเปรียบเทียบความคิดกับคำพูด เช่น พูดว่า “คุณดูดีมาก” ในขณะที่คิดว่า “ชุดน่าเกลียดจัง”

สิ่งที่พูด	สิ่งที่คิด
 <p>โหสองคนดำช่างน่าเอ็นดู ไร้ซ้ำไปเลยเถิดนะ</p>	 <p>เขาต้องขี้บั่นไปเป็นตัวปะทะกัน ไม้ให้กำขุงศึชฮยูชยาคิดทำร้ายเขาได้</p>
 <p>ไก่เหลยตัวนี้แก่งขิงหนอ</p>	 <p>ลูกเหลยชะกำแหงมาสู้ชะแก่งได้ถึงไหน</p>
	
	

กิจกรรมที่ ๑๑

เส้นลำดับเหตุการณ์ (Time-line)

ลองจัดทำเส้นลำดับเหตุการณ์ (Time-lines) เพื่อแสดงความต่อเนื่องของเหตุการณ์ในเรื่องที่อ่าน โดยให้นักเรียนแบ่งกลุ่มทำงาน หรือทำเป็นรายบุคคล อาจวาดภาพประกอบได้ (ถ้าเหตุการณ์มีเรื่องราวมาก ควรใช้กระดาษขนาดใหญ่ เส้นลำดับเหตุการณ์อาจทำเป็นแนวนอนหรือแนวตั้งก็ได้)

กิจกรรมที่ ๑๒

โครงทอ

- วาดภาพและเขียนคำบรรยายที่หายไป
- ตัดภาพในแต่ละช่อง แล้วนำมาเรียงเสียใหม่ให้ถูกต้องตามเนื้อเรื่อง

 <p>-----</p> <p>-----</p>	<p>ชาละวันขึ้นไปคาบตะเกาทอง ลูกสาวเศรษฐีเมืองพิจิตร ลงมาไว้ในถ้ำได้น้ำ ทั้งสองรักใคร่เป็นสามีภรรยา</p>
 <p>-----</p> <p>-----</p>	<p>ยังมีจระเข้ตัวหนึ่ง มีนามว่าชาละวัน อาศัยอยู่ในถ้ำวิเศษ</p>
<p>ชาละวันมีเมียเป็นจระเข้ ๒ ตัวอยู่ในร่างคน คือ วิมาลา และเลื่อมลายวรรณ</p>	<p>พญาโคจรปู่ของชาละวัน เตือนให้ชาละวันอยู่แต่ในถ้ำ รักษาศีล เพราะชาละวันกำลังมีเคราะห์</p>
<p>เศรษฐีเมืองพิจิตรประกาศหาคนดีมีวิชา มาจับพญาจระเข้</p>	 <p>-----</p> <p>-----</p>

กิจกรรมที่ ๑๗

หัดสำรวจความคิดและบุคลิกตัวละคร

อ่านเรื่องทศกัณฐ์ ตอนพิเภกถูกขับจากกรุงลงกา แล้วตอบคำถามต่อไปนี้

๑. พิเภกตัดสินใจทำอะไรบ้างในตอนดังกล่าว
๒. ทำไมพิเภกจึงตัดสินใจทำเช่นนั้น
๓. เธอคิดว่าพิเภกตัดสินใจถูกหรือผิดในเหตุการณ์ดังกล่าว ลองให้เหตุผล
๔. พิเภกมีทางเลือกหรือไม่ ถ้าไม่ยอมให้เหตุการณ์จบลงอย่างเลวร้าย
๕. ผลของการตัดสินใจของพิเภกคืออะไร
๖. ผลระยะยาวของการตัดสินใจครั้งนี้ของพิเภกคืออะไร

กิจกรรมที่ ๑๔

องคฺุลิมาล

ลองเขียนลงไปเพื่อทบทวนควา องคฺุลิมาลเป็นคณอยางไร

เขาจะตองมาคณถึงป้ันคณ
ใญ่ยงหรือป้

ควาดีที่องคฺุลิมาลทา

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ควาผิดพลาดขององคฺุลิมาล

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

กิจกรรมที่ ๑๕

อ่านแล้วคิด

อ่านเรื่องรามเกียรติ์ ตอนหนุมานเฝ้ากรุงลงกา แล้วตอบแบบสอบถามต่อไปนี้

คำพูดเกี่ยวกับหนุมาน	เห็นด้วย ไม่เห็นด้วย ไม่แน่ใจ	เพราะว่า
๑. หนุมานเจตนาจะเฝ้ากรุงลงกา		
๒. หนุมานถูกใครฆ่าก็ไม่ตาย		
๓. นางสีดาไม่เชื่อว่าหนุมานเป็น ทหารเอกของพระราม		
๔. พระรามพอพระทัยในผลงานที่ หนุมานเฝ้ากรุงลงกาสำเร็จ		
๕. พระรามส่งสารหนุมาน จึง ยกโทษให้ ไม่ประหาร		
๖. หนุมานน้อยใจที่เสนาผู้ใหญ่ คิดจะประหารตน		

กิจกรรมที่ ๑๗

ลองทายดูซิ

ก่อนอ่าน เมื่อพิจารณาจากปก พลิกลูเร็วๆ กวาดสายตา แล้วลองทายดูว่า เรื่องที่อ่านนี้เกี่ยวกับอะไร เรื่องจะเป็นทำนองไหน

ขณะอ่าน อะไรจะเกิดขึ้นในตอนต่อไป

หลังอ่าน ลองเล่าเรื่องต่อไปว่า หลังจากเหตุการณ์จบลงแบบนั้นแล้ว อะไรจะเกิดขึ้นต่อไปหลังจากนั้น

Handwriting practice lines consisting of three horizontal dashed lines.

Main body of the page containing multiple sets of horizontal dashed lines for handwriting practice.

แนะนำสถาบัน

สถาบันส่งเสริมอัจฉริยภาพและนวัตกรรมการเรียนรู้ Institute for Gifted and Innovative Learning (IGIL)

เป็นหน่วยงานเฉพาะด้านในสังกัดของสำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน) ภายใต้การกำกับดูแลของสำนักนายกรัฐมนตรี ทำหน้าที่เป็นหน่วยงานแห่งชาติ ในการสร้างและส่งเสริมการจัดการสภาพแวดล้อมในสังคมไทยและสถาบันต่างๆ ในสังคม ให้ส่งเสริมและพัฒนาเด็กและเยาวชน ตามลำดับขั้นพัฒนาการของสมองแต่ละช่วงวัยอย่างเต็มตามศักยภาพ รวมถึงเป็นศูนย์กลางในการวิจัยและพัฒนาองค์ความรู้ที่เกี่ยวกับการเรียนรู้ ที่สอดคล้องกับพัฒนาการของสมองแต่ละช่วงวัย และองค์ความรู้เกี่ยวกับการศึกษาสำหรับผู้มีความสามารถพิเศษ สำหรับนำมาประยุกต์ใช้ในสังคมไทยอย่างเหมาะสม เพื่อยกระดับคุณภาพของเด็กและเยาวชนไทยอย่างกว้างขวาง ตลอดจนสร้างศักยภาพของคนไทยที่จะแข่งขันในระดับสากล

หนังสือวิชาการด้าน Brain - based Learning ที่จัดพิมพ์โดยสถาบัน

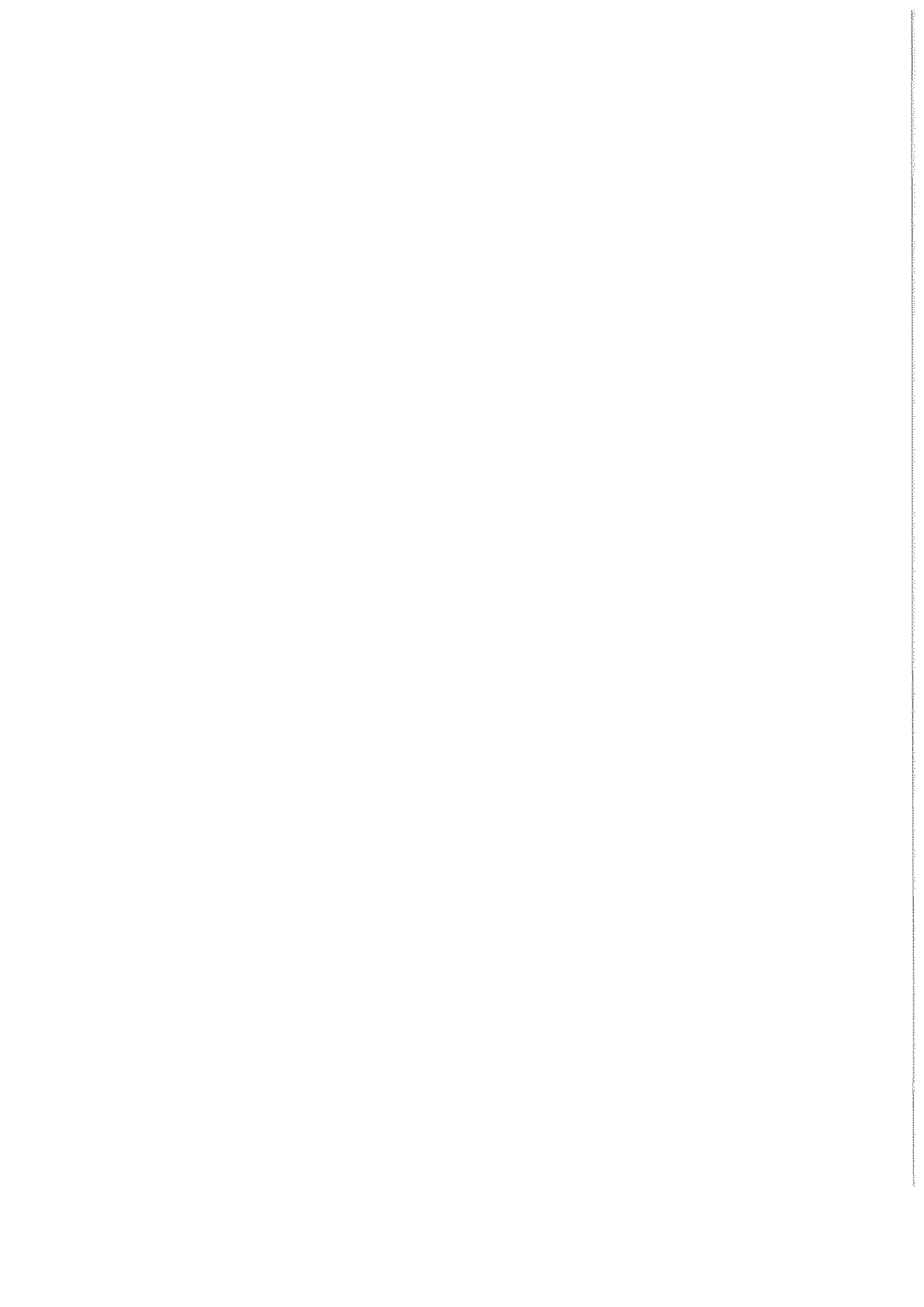
๑. เด็กไทยใครว่าโง่
๒. เรียนลึกรู้ไว ใช้สมองอย่างมีประสิทธิภาพ
๓. สำนักแห่งวินัย หัวใจแห่งการเรียนรู้
๔. สมอง เรียน รู้
๕. สมองวัยเริ่มเรียนรู้
๖. ออกแบบกระบวนการเรียนรู้โดยเข้าใจสมอง
๗. สอนภาษาไทย ต้องเข้าใจสมองเด็ก เล่ม ๑ ช่วงชั้นที่ ๑ (ป.๑-ป.๓)
๘. สอนภาษาไทย ต้องเข้าใจสมองเด็ก เล่ม ๒ ช่วงชั้นที่ ๒ (ป.๔-ป.๖)

ผู้สนใจสามารถสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับเอกสารรายงานการวิจัยด้านการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับพัฒนาการของสมองแต่ละช่วงวัย และด้านผู้มีความสามารถพิเศษเพิ่มเติมได้ตามที่อยู่และเว็บไซต์ของสถาบัน;

สถาบันส่งเสริมอัจฉริยภาพและนวัตกรรมการเรียนรู้ (สสอ.)
Institute for Gifted and Innovative Learning (IGIL)
สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน)
สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี

เลขที่ ๑ อาคารคิวเฮ้าส์ ลุมพินี ชั้น ๑๖
ถนนสาทรใต้ แขวงทุ่งมหาเมฆ เขตสาทร กรุงเทพฯ ๑๐๑๒๐
โทรศัพท์ ๐๒-๖๘๖๒๘๘๘ โทรสาร ๐๒-๖๘๖๒๘๐๑ www.igil.or.th

สสอ
สถาบันส่งเสริมอัจฉริยภาพและนวัตกรรมการเรียนรู้

สถาบันส่งเสริมอัจฉริยภาพและนวัตกรรมการเรียนรู้ (สสอ.)
Institute for Gifted and Innovative Learning (IGIL)
สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน)
สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี

เลขที่ ๑ อาคารคิวเฮ้าส์ ลุมพินี ชั้น ๑๖
ถนนสาทรใต้ แขวงทุ่งมหาเมฆ เขตสาทร กรุงเทพฯ ๑๐๑๒๐
โทรศัพท์ ๐๒-๖๘๖๒๘๘๘ โทรสาร ๐๒-๖๘๖๒๘๐๑ www.igil.or.th